

Slavkovský les

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

14

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST SPRÁVY CHKO SL.

č. 14 34/1986

K 85. NAROZENINÁM
KARLA VLČKA

109 Radoslav Brachtel
Stanislav Burachovič

GEOLOGICKÝ ZAJÍMAVÁ
LOKALITA

110 Stanislav Burachovič
Stanislav Wieser
Jan Přek

O PÁNECH Z HRADU NA
LAZUROVÉM VRCHU

114 Richard Švandrlík

PROJEKT PAVILÓNU
V CÍHANE

113 Richard Švandrlík

ZNÁME SKUTEČNĚ
ZVÍŘATA

120 Jaroslav Boček

KUŘÁTKO CLAVARIA ROSEA
NA KARLOVARSKU

123 Stanislav Wieser

NEZNÁMÉ VÝVĚRY

123 Jiří Rončík

ZHÍCENÁ LETADLA

124 Richard Švandrlík

BUK VÝCHODNÍ VE
SLAVKOVSKÉM LESE

125 Zdeněk Němec

MĚSTO, KDE JE KAŽDÝ
DEN SVÁTEK

126 Stanislav Burachovič

PRÍSPĚVEK K MOTÝLÍ
FAUNĚ TEPELSKÉ
VRCHOVINY: HŘBETOZUBCI

133 Jindřich Franz

ZPRÁVA O LOKALITĚ
KOVÁŘKA

136 Stanislav Burachovič
Stanislav Wieser

NÁVŠTĚVOU U KOLEGŮ
CHKO ORLICKÉ HORY

138 František Povolný

ZPRÁVY SPRÁVY

140 Jindřich Horáček

HRÁZDĚNÝ LIDOVÝ DŮM
VE SLAVKOVSKÉM LESE

142 Luděk Vystyd

Řídí redakční rada ve
složení:

RNDr. Jaroslav Boček
PhDr. Stan. Burachovič
Ing. Josef Královec, CSc
Jarmila Hůrková, prom.
ped.

PhDr. Vladimír Mašát, CSc
Ellen Volavková, prom.
psych.

Odpovědný vedoucí a gra-
fická úprava: Jan Harvá-
nek.

Barevná fotografie na
přední straně obálky:
KURÁTKO CLAVARIA ROSEA.
Barevná fotografie na
zadní straně obálky:
UZAVŘENÝ FRANCKÝ DVOREC
STATKU V MILÍKOVĚ.
Obě barevné fotografie
ing. Stanislav Wieser.

ARNIKA - informační a
metodický list, jako
nepravidelník vydává
Správa CHKO Slavkovský
les /KSSPOP Plzeň/ pro
aktiv dobrovolných spo-
lupracovníků.

Neprodejná tiskovina
určená pouze pro
vnitřní potřebu. Tisk
povolen OK ONV Cheb
/T-18-75-PE/. Náklad
900 výtisků. Uzávěrka
tohoto čísla /14/86/
31. července 1986.

Tisk: SLUŽBY KARLOVY VARY

Tisk barevné obálky: TISKÁRNY SNP MARTIN

Adresa redakce:

SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

K 85. NAROZENINÁM KARLA VLCKA

Aktivisté a příznivci ochrany přírody na Karlovarsku v letošním roce vzdávají upřímný hold svému nestorovi Karlu Vlčkovi, který se dožívá 85 let. Jeho jméno je již trvale zapsáno zlatým písmem v kronice nelehkých bojů za uchování ohrožených přírodních krás regionu vřídelního města.

Jubilant se narodil 9. září 1901 v Hostíně. Po absolvování gymnázia vystudoval Zemskou střední lesnickou školu v Hranicích. V lesnictví pracoval již od roku 1916. Prošel v tomto obořu všemi funkcemi od praktikanta až po vedoucího lesního hospodářství v Karlových Varech. Svojí aktivní činnost v lesnictví ukončil v roce 1962.

V Karlových Varech žije a pracuje od roku 1945. Od roku 1950 působí v řadách ochránců přírody jako praktik i jako vychovatel mladé generace. Za tuto činnost byl vyznamenán bronzovou medailí ÚV SSM k 30.výročí PO SSM "Za socialistickou výchovu". V roce 1971 byl Karel Vlček jmenován radou ONV Karlovy Vary do funkce okresního konzervátora státní ochrany přírody, kterou zastává doposud. I když zanechal aktivní pracovní činnosti, nadále pracuje jako člen komise pro životní prostředí při ONV. Více než 15 let byl vedoucím kroužku ochranářů přírody při ODPM. Pro mládež pořádal stovky besed k ochraně přírody, o myslivosti aj. Aktivně se též věnuje včelařství. Obdržel několik čestných uznání Čs.svazu včelařů.

Jako ochránce přírody má Karel Vlček velké zásluhy o zelen v lázeňském městě Karlovy Vary. Zasloužil se o záchranu Smetanových sadů i záchranu zeleně na třídě Dukelských hrdinů. Nekompromisně se staví proti nezdůvodněným zásahům do městské zeleně zejména ze strany stavebních podniků. Zpracovává podklady pro rozhodnutí o povolení kácení. Přispívá radou občanů města i organizacím. Úzce spolupracuje s úsekem městské zeleně Technických služeb města. Aktivně se zúčastňuje práce ČSOP.

Karel Vlček je nositelem stříbrné medaile KV KSC, KV NF a KNV

za plnění volebního programu a dále stříbrného odznaku Vládní komise pro životní prostředí. Tím není výčet Vlčkových vyznamenání zdaleka vyčerpán.

Do dalších let přejeme jubilantu pevné zdraví a ještě mnoho úspěchů v zápasu s lidskou lhostejností, neznalostí a hluoustí. To vše jsou vlastnosti, které se podílejí na ničení našeho přírodního prostředí.

Ing.Radoslav Bracht - OK ONV K.V.
Dr.Stan.Burachovič - Karlovarské m.

GEOLOGICKY ZAJÍMAVÁ LOKALITA

text Ing. STANISLAV WIESER • PhDr. STANISLAV BURACHOVIČ
odborná spolupráce RNDr. JAN PĚČEK

K barevným obrázkům na obálkách Arniky zajišťuje redakce časopisu články, které mají vztah k zobrazeným předmětům. Růžová, nezvykle vypadající houba je popsána v předchozím článku. Kdo zná, anebo teprve vyhledá lokalitu jejího výskytu u Počeran, povšimne si nepochybně skupin balvanů v širším okolí. Toto místo je na turistické mapě Západoceské lázně /Kartografie, n.p.Praha,

1981/ označeno zelenými čtverečky, které upozorňují na přírodní zajímavost. V naučném textu mapy se udává doslova: "složiště balvanů z druhohorního řečiště Ohře".

Pro tisíce uživatelů této mapy je to dezinformace. Bohužel, naprostá většina turistické veřejnosti nemůže omyl odhalit. Vnímaví pozorovatele se pozastaví nad tvrzením

o balvaništi z řečiště, protože kamenný nejsou opracovány vodním tokem do podoby valounů. Kdo je informován o geologickém vývoji Podkrušnohorských pánví, odhalí i druhý omyl v té jedné větě o balvaništích u Počerenu. V druhohorách zde byly zcela jiné odtokové poměry a současná říční síť Ohře byla postupně založena až ve třetihorách a zejména na počátku čtvrtihor.

Jakou přírodní zajímavost tedy balvany u Počerenu představují? Nejsou v té podobě jen zde. Stejně a obdobně balvany z křemence a křemitého pískovce najdeme i na několika místech v Karlových Varech uvnitř území chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Nejrozsáhlejší lokalita, obdivovaná již geologem dr. Ferdinandem Hochstetterem roku 1856 /5/, je na levém břehu Ohře ve Všebořovicích, kde dnes stojí Výzkumný ústav keramiky. Jak tomu bývá i u jiných geologických zajímavostí našeho regionu, již Goethe o nich psal /1/.

Dnešní geologická literatura se

vysvětlováním těchto jevů a jejich vzniku nezabývá, protože je to z odborného hlediska okrajový problém. Jako věc paleogeografie byl vysvětlen. Podíváme-li se do literatury uvedené v přehledu, zjistíme názory střídající se mezi dvěma teoriemi. Shodně jsou balvany označovány za křemence a křemité pískovce vzniklé v oligocénu /terciér:cca před 12 miliony let/. Dlouho tradovaná teorie o sedimentaci křemitých částic ve sladkovodních jezerech, kterou mimo jiné prosazoval uznávaný geolog Josef Knott /7/, byla odmítána od roku 1927 publikacemi ing. a JUDr. O. Michlera /8/až /10/. Podle jeho teorie vznikl tzv. kvarcitový příkrov /jehož trosky vystupují v popisovaných balvaništích/ vyučováním kyseliny křemičité při procesu kaolinizace žulového podloží. Kyselina křemičitá vystupovala ze živců, koagulovala a stmelovala křemenná zrna. Na podporu svého tvrzení uvádí Michler mimo jiné "že takto stmelena zrna nejsou zaoblena jako zrna sedimentárních pískovců a nejsou nikde v kvarcitovém příkrovu

CHPV SLUŇÁKY u obce Rokle na Kadaňsku - roztroušené křemencové balvany.
Foto: Stanislav Wieser

Detail charakteristického tvaru balvanů z rozpadlého křemencového příkrovu u Počeran. Foto: Stanislav Wieser.

paleontologické nálezy.

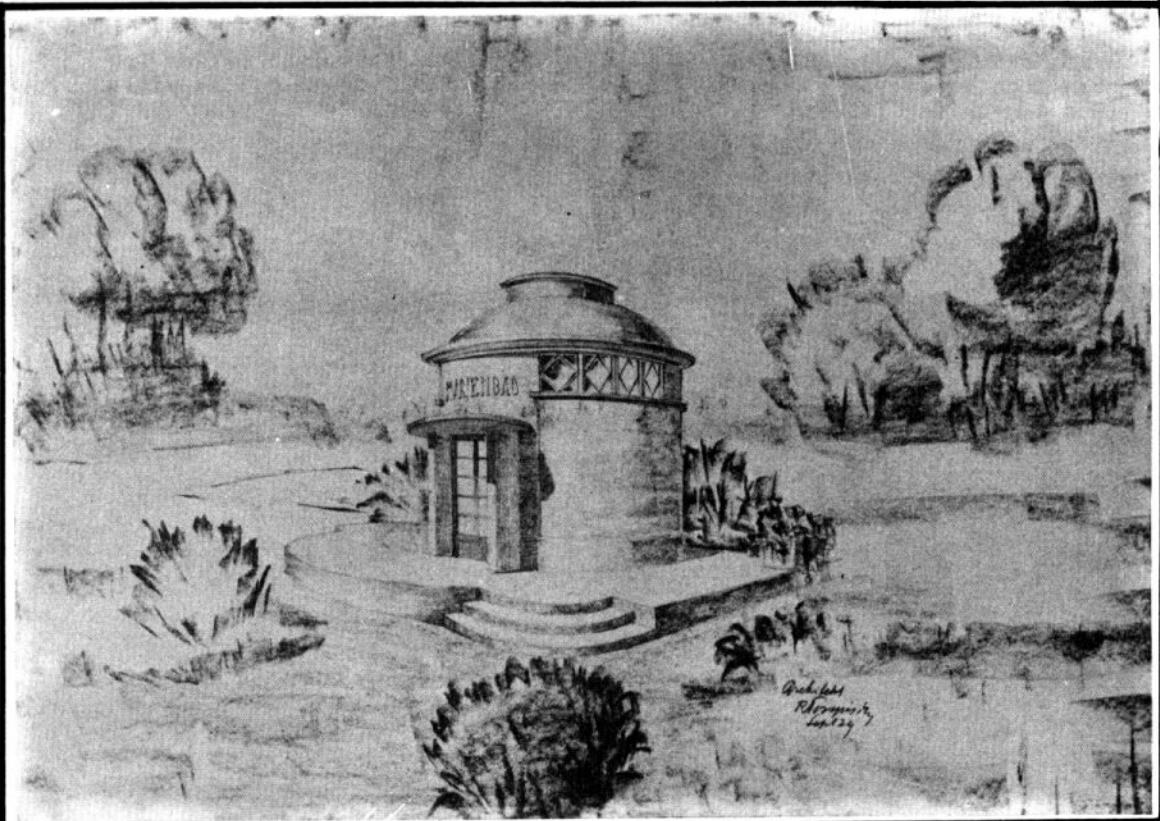
Obě teorie se však vzájemně nevylučují. Každá je vypracována z jiného hlediska. Podle Michlera mohlo docházet ke tvorbě křemenců v prostředí souše, kde následně aridním zvětráním došlo k rozpadu kvarcito-vého příkrovu na víceméně ostrohranné balvany, zatímco sedimentací vznikly ve sladkovodních jezerech především křemité pískovce.. Zvětralé částice křemenců se mohly také po erozi na souši ukládat ve sladkovodních jezerech. V následných obdobích vznikly uhelné sloje. Podle Michlera však vytváření kvarcitolého příkrovu pokračuje od svrchního oligocénu až dosud všude tam, kde ještě neskončila kaolinizace žulového podloží ve styku s uhelnými slojemi.

Odborný příklad denudačních zbytků silicifikovaného horizontu najdeme jako chráněný přírodní výtvor Slunáky u obce Rokle na Kadaňsku a pochopitelně i jinde na místech se stejným geologickým vývojem.

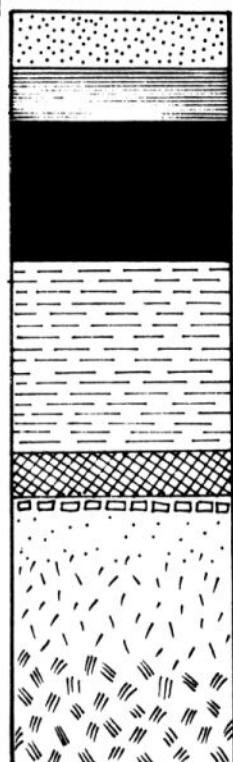
V zájmu hlubšího poznávání jevů v krajině chceme touto poznámkou ukázat na to, jaká pozornost a publicita byla věnována přírodním fenoménům, které nemají a vlastně ani tehdy neměly praktický význam. Ale tak jako vše, co nás obklopuje, by mělo být správně vysvětlováno na úrovni dosavadních znalostí.

SEZNAM POUŽITÉ A DOPLŇUJÍCÍ LITERATURY:

- 1/Goethe,J.W.: Sammlung zur Kenntnis der Gebirge von und um Karlsbad. Karlsbad, Franieck 1807, 32 s.
- 2/Hoff,K.G.A.: Geognostische Bemerkungen über Karlsbad. Gotha 1825, str.70 - 73.
- 3/Glückseling,A.M.: Der Elbogener Kreis. Karlsbad-Elbogen 1842, str.6.
- 4/Warsendorf,E.R.: Einige Bemerkungen über die Granite von Karlsbad. Stuttgart 1846, str.21-23.
- 5/Hochstetter,F.: Karlsbad, seine geognostischen Verhältnisse und seine Quellen. Karlsbad, Franieck 1856, str.44-47.
- 6/Laube,G.: Geologische Excursionen im Thermalgebiet des Nordwestlichen Böhmens. Leipzig 1884, str.93-97.
- 7/Knett,J.: Der Boden der Stadt Karlsbad und seine Thermen. In: Festschrift... Karlsbad 1902, str.23-25.
- 8/Kolektiv: Der heimatliche Boden und seine Heilquellen. Karlsbad, AGH 1927, str.17-18, 27-28.
- 9/Michler,O.: Über die Unabhängigkeit der Zettlizer Kaolingrubenwässer von den Karlsbader Heilwullen. Karlsbad 1930, str.13-19.
- 10/Michler,O.: Der heimatliche Boden und seine Quellen. In: Heimatkunde des Karlsbader Bezirkes. Die Erdgeschichte. Karlsbad 1937, str.19-20.
- 11/Kratochvíl,J.: Topografická mineralogie Čech, sv.V, str.182, Praha, ČSAV '62.
- 12/Vysvětlivky k přehledné mapě geologickej ČSSR. List Karl.Var. /M-33-XIII/. Praha, ČSAV 1963, str.160 a násled.

IDEÁLNÍ GEOLOGICKÝ PROFIL
KARLOVARSKOU OBLASTI podle Michlera

PROJEKT PAVILÓNU V ČÍHANÉ

Rostoucí lázeňský provoz v Mariánských Lázních donutil město zakoupit vývěry minerálních vod i s rašeliništěm u obce Číhaná. Za 1. republiky chystalo vedení města dovedení vod číhanských minerálních pramenů do Mariánských Lázní, ale i využití zdejší rašeliny ke koupelím. Připravený projekt počítal s náklady 6,8 milionů Kč. Nad hlavním pramenem zv. "Brodler" měl vzniknout pitný pavilon a vody měly být vedeny 11 km dlouhým potrubím přes obec Číhanou, kolem /nad/ obce Rájov k Rájovské myslivně, odkud pak kolem Polomu a kolem Pstružího rybníka údolím potoka Hamelika do města.

Firma G.Rumpel z Teplic - Šenova navrhla také pavilon s nápisem Marienbad. Realizaci plánů zabránila světová hospodářská krize ve 30. letech.

/Švandrlík/

O PÁNECH Z HRADU NA LAZUROVÉM VRCHU

Ing. Richard Švandrlík.....

Když se v Arnice v červnu 1984 objevil článek Z.Buchteleho /1/ s nezbytnou otázkou "Komu vlastně patřil hrad na Lazurové Hoře?", ukázalo se, že diskuse o této lokalitě zdaleka není uzavřena. Rozdělila se však už dříve na dvě otázky - zda vůbec byl hrad na Lazurovém vrchu a komu by takový hrad patřil?

Zatímco první otázka se mi zdála laciná vzhledem k množství regionálních zpráv o zřícenině hradu od r. 1788 až po dnešek /a nemusel to být profesionální archeolog, aby - pokud se vyškrábal na ostroh vrchu - v terénu spatřil hradní příkop i stopy základních zdí/, druhá otázka zůstává otevřena.

Ani s první otázkou to nebylo jednoduché. Přes fakt existence zříceniny hradu česká odborná literatura tuto opomíjela. Poprvé se objevuje v nové publikaci o západoceských hradech koncem roku 1985 /2/.

pod heslem "Lazurová Hora". Je to jistě vlivem Arniky, v níž popis lokality provedl v r.1980 Zdeněk Buchtele /3/ a r.1981 Václav Svábek /4/. Arnice patří zásluha, že znova a znova připomínala význam objektu na Lazurové Hoře a já se pokusím v řešení druhé otázky /o pánech tohoto hradu/ dokázat, že velmi oprávněně. Tím chci zároveň kriticky reagovat na mylné tvrzení v nové publikaci o hradech /2/, že "tvrz vznikla pravděpodobně v pol.16.století na ochranu šlikovských stříbrných dolů /asi obdoba hradu Freudensteina nad Jáchymovem/ a s úpadkem doložení po třicetileté válce také zanikla." Z toho nevysloveně vyplývá, že by na tvrzi Slikové měli nějaké leníky "z Michelsbergu".

MARNÁ PÁTRÁNÍ PO PÁNECH "Z MICHELSBERGU"

Projděme krátce staršími zprávami o místě. J.G.Sommer /5/ r. r.1838 uvádí: "Asi 1/4 hodiny západně /omyl - severně/ od Michelsbergu lze spatřit na Lazurbergu ještě několik zbytků jednoho starého hradu, který měli ještě r. 1350 ve vlastnictví páni z Michelsbergu."

A.Danzer /6/ psal r.1847: "Podle získaných soukromých zpráv prý stával na Lazurbergu hrad, který měli ve vlastnictví páni z Michelsbergu, a mezi nimi je jmenován jakýsi Peter z Michelsbergu. Ze stejného pramene mám zprávu, že tato tvrz, z níž se tu nachází ještě několik zbytků, byla zničena husity."

G.Weidl-M.Urban-L.Hammer /7/ uváděli r.1896: "Na Lazurbergu se ještě dnes nacházejí velmi nepatrné zbytky zdí, které pocházejí z hradu, který měli ještě ve 14.stol. v majetku páni z Michelsbergu; zbytky byly ještě r.1788 zřetelné, ale v r.1845 bylo možno spatřit jenom dvě základní zdi ve směru k Pístovu. Páni z Michelsbergu, kteří měli tento zámek v majetku ještě r.1350, měli být zakladateli stejnojmenného městačka. Toto první osídlení větmi pravděpodobně provedli němečtí horníci." Dále tito autoři uvádějí pověst podle Hebera /8/ o tomto místě:

"Na jedné straně je jeden velmi hluboký liščí brloh, v jehož blízkosti lze tušit podzemní kle-

nutí, které má být naplněno pokladu. Vypráví se, že na onom místě kdysi pracoval jakýsi muž z Michalových Hor. Zabýval se lámáním kamene, když tu náhle za sebou uslyšel nějaký dutý hlas, který třikrát zavolal žalostným tónem jeho jméno. Podíval se doprava, doleva, před sebe a za sebe, ale neviděl v blízkosti živé duše. Obcházejí okolo trosek hradní tvrze, volal kdo na něho volá, ale nikdo mu neodpověděl. Tu ho ovládl panický strach a spěchal v úprku do Michalových Hor, kde dostal vysokou horečku a příští den byl už nebožtíkem."

M.Urban /9/ už r.1884 psal: "Pověst vypráví, že v šerém dávno-věku stávala na Lazurbergu tvrz, která patřila pánum z Lazurbergu; tito nechali postavit kapli sv. Michala tam, kde dnes stojí /tj. v Michalových Horách/ kostel.

Z českých autorů Orth-Sládek /10/ r.1870 psali u heda "Michelsberg", že na kopci řečeném "Lazurberg" jsou zříceniny staré tvrze.

Takto by bylo možno snášet další opakující se informace o pánech z Michelsbergu jako majitelích hrádku na Lazurovém vrchu.

V soupisu hradů A.Sedláčka /11/ jsme hledali odbornou zprávu a byli značně překvapeni jeho lakonickým vyjádřením: "Na Lazurové hoře za Michlšperkem prý stával hrad. Z paměti o něm nic není známo."

Ale hrad tu nesporně stál! Byl značného stáří a měl být rozvrácen v husitských válkách. To však vylučovalo jakoukoliv souvislost s hornickou obcí Michelsberg, založenou až počátkem 16.století a/ Proto nemohl A.Sedláček /11/ najít žádnou zprávu o zdejších pánech z Michelsbergu, protože tito neexistovali !!! Michalohorský kronikář V.Válek /15/, znalý staré kroniky obce, v diskusi proto tak jednoznačně popíral existenci "pánu z Michelsbergu" a z toho důvodu i hradu vůbec.

Odkud pochází rozšířená mylná zpráva? Domnívám se, že jejím původcem je J.Schaller /16/, když r.1788 napsal doslová: "Michlsberg. Nicht ferne von dannen trifft man ein verfallenes Schloss an gleiches Namens, welches die Herren von Michelsberg noch 1350 im Besitze hielten.: A v poznámce se

dvolává na pramen: "Pelzels Vita Caroli IV. I-ter Theil." To se však týkalo jiných pánů z Michelsbergu - z Michalovic na Jízeře na Mladoboleslavsku! Tento rod založil Beneš, syn Beneše /1217-1222/, jak uvádí Bernau /17/.

Tuto mylnou informaci však romantické období 19. století živnosti převzalo a dokázalo nalézt i jména jako Beneš, Petr, rok 1350 aj. Všechny tyto informace se týkají mladoboleslavských "pánd z Michelsbergu": nejvyšší purkrabí Beneš nechal svému synovi Benešovi /kol 1350/ majetky "auf Michelsberg, Brandeis, Scharfenstein und Auscha /+1354/". Benešův syn Petr získal pak ještě Velešín. Bernau - 17. - viz s. 612/.

J.Kumpera /15/ ve stejném duchu považuje "zprávu J.Sommera za zjevný omyl doby nekritického romantismu; jeho údaje nepotvrzuje žádné archivní dokumenty."

Nové české obyvatelstvo po r. 1945 se začalo zajímat o Lazurový vrch, pokud je mi známo počátkem 60. let a prvním v tomto směru byl F.X.Kundrát /18/. Roku 1964 Z. Birner /19/ uváděl v průvodci: "Lazurový vrch /645 m/ - na temeni patrné slovanské hradiste, zachovalé valy. Na severním svahu vápencové lomy atd." Od poloviny 70. let silně ožil zájem o objekt na Lazurovém vrchu. Když jsme v r. 1976 znova zkoumali ruiny a celé okolí /20/, našli jsme mnoho sídelních stop zvláště v okolí. První zprávu o hradu na Lazurové hoře uvedl Z.Buchtěle v r. 1977 /22/ a v r. 1980 ještě podrobněji popsál místo v Arnice /3/, ale zároveň uvedl řadu mylných názorů. Vycházel totiž z německé regionální publikace z r. 1926 /21/, v níž se spláaly romantické představy, fakta, omyly /o rytíři Benešovi/ i přání německých autorů. Předkládaný obraz hradu nebyl z r. 1400, ale ve skutečnosti obrázkem z 19. století; mylná zůstává domněnka o původu Benedikta Rejta z tohoto hrádku i domněnka, že by hrad sloužil v minulosti k ochraně horních děl aj. Není divu, že na tyto chyby kriticky zareagoval v Arnice V.Válek /15/. Začala diskuse o tom, zda byl či nebyl hrad na Lazurovém vrchu.

Existenci středověkého hrádku v Arnice /15/ jednoznačně potvrdil

P.Šebesta z Chebského muzea i J.Kumpera z KSSPPOP v Plzni, který, přestože podtrhl jako podezřelou absenci písemných svědectví, odmítl názor, že by šlo jen o starou vápenku. Objekt uváděl jako fortifikační stavbu. Když pak místo popsal V.Svábek /4/, znova vystoupil J.Kumpera /29/, aby plně podpořil Svábkův popis místa a myslí i Švábkovu opatrnost ve vyslovování předčasných závěrů o majitelích hradu a dataci jeho vzniku.

SLAVNÝ ROD PÁNU MĚSÍČKŮ Z VÝŠKOVA ++++++

V posledních deseti letech jsem mnohokrát procházel terénem i písemnými prameny, v nichž jsem shromažďoval především všechny existující majitele okolních obcí. V r. 1983 jsem vyslovil úvahu /23/, zda na hrádku neseděl dočasně r. 1319 loupeživý rytíř Arkleb z Tisové, o němž A.Sedláček /11/ psal, že se násilně zmocnil tvrze kláštera Teplá v Dolním Kramolíně. Zde však šlo o tepelskou tvrz přímo v Dolním Kramolíně, nad Kosím potokem. V údolí Kosího potoka bylo vůbec velké množství tvrzí a hrádků - nesporně důkaz, že se krajina osidlovala proti proudu Kosího potoka od Svojšína a Třebele stále výše.

Zajímavá byla informace M.Urbana /9/ k obci "Waschagrün/Výškov": "Tato obec byla pravděpodobně založena německými horníky, později však byla panským sídlem. Hrad, který tu měl být ještě před husitskými válkami a v těchto válkách zničen, měl patřit pánum z Michelsbergu. Hrad měl mít jednu věž a jednu menší věž a měl stát na místě dvorce čp.26 b. Podle pověsti měla ves původně jen pět dvorů." Přes zmatek s německými horníky a s pány z Michelsbergu, jak bylo u M.Urbana běžné, je to zpráva nezvyklá.

Lazurový vrch i s ruinou totiž ležel a dodnes leží na katastru obce Výškov /stejně jako Tabákový mlýn s čp.33, stojící dole pod vrchem v údíli Kosího potoka/! V adresáři z r. 1926 /21/ v soupise výškovských popisných čísel chybí několik čp., především 23 až 26. Může to být náhoda /věc bude nutno ověřit ve stabilním katastru - indikační skice/, ale pár dvorců se mohlo nacházet v blízkosti Lazurového vrchu a zvláště čp.26, kde měl stát podle M.Urbana výškov-

ský hrad. Vůbec celá obec s pouhými pěti dvory /9/ mohla původně ležet v blízkosti hradu, což by mohlo souviset s četnými sídlními stopami v předhradí; obec na dnešním místě mohla být vybudována až příchozími německými horníky v 16. století. A tehdy i dostala nové jméno Waschagründ. Ještě v r. 1782 na vojenské mapě vede hlavní cesta k hradu z dnešního Výškova, ležícího 2 km na jihozápad/24/.

Jestliže neznáme žádné pány z našeho "Michelsbergu", máme až podezřele mnoho zpráv z těchto míst o pánech z Výškova. E.Senft /25/ uvádí, že nejstarším známým pánum této krajiny byl jakýsi "Vysco", sedící na hradě "Viscov". M.Urban /9/ připomínal, že páni z Výškova byli příbuzními pánu z Wolfštejna a ze Svojšína, kteří 1251 vlastnili sousední Boněnov.

K tomuto se vydává F.Bernau /17/, že páni ze Svojšína měli erb s příčnými červenými a stříbrnými pruhý a s helmicí stejně jako jejich příbuzní, páni ze Šontálu /zaniklý hrad u Černošína/. Jiní jejich příbuzní, páni z Wolfštejna a z Výškova, si později pozměnili roduvý erb a místo pruhů používali v erbu vlčí hlavu v červeném poli. F.Bernau přitom upozorňuje, že ještě 1406 bratři Vilém a Beneda z Wolfštejna, ač už měli nový erb, používali původního erbu s třemi červenými a stříbrnými pruhý. Proto považuje příbuzenství pánu ze Svojšína, z Trebele, z Wolfštejna a z Výškova za nepochybné.

Páni ze Svojšína a z Výškova zastihujeme společně na některých listinách /A.Profous - 26/. Tak na listině z 12.4.1237 /27/, podle níž daroval český král Václav I. klášteru Teplá nějaké majetky v obci Klapý, uvádějí se mezi svědky "Beneda, Styborius, Ulricus de Zweisin" a podle nich "Wisco et Wissemirus fratres de Wiscov". To byli pravděpodobně v té době přímo sousedé kláštera Teplá /z boněnovské a výškovské strany/. Na tepelských listinách nalézáme často pány ze Svojšína /e/. A.Profous /26/ uvádí na jedné listině z r. 1251 mezi svědky jména "Wissemirus cum fratre suo Wiskone de Weisskouic" a vedle těchto bratrů "Ulricus de Trebel".

Výšek se svým bratrem Vyšemírem jsou tedy v letech 1237 - 1251 prvními známými pány hradu Výškov na Lazurovém vrchu. Zdá se, že i sousední Výškovice, ležící 2 km

WOLFŠTEJN

severovýchodně od hradu, ale patříci už r. 1273 klášteru Teplá, založili Výškovci. Z doby existence kláštera Teplá /od 1197/ neznáme však žádnou listinu o odkoupení Výšovic klášterem /např. podobné té, která se týká získání Dolního Kramolína klášterem z r. 1228/.

O pánech z Výškova můžeme použít tři hlavní prameny: F.Bernau /17/, A.Sedláček /11/ a A.Profous /26/. Všichni tři uvádějí jména Výšek a Vyšemír /1237-1251/, A.Sedláček v r. 1272 Svatomíra z Výškova, A.Sedláček i F.Bernau v r. 1282 jména "Magnus, Hohold a Vyšemír, řečení Výškové". Na chotěnovské listině je mezi svědky Albertus de Wyscow v r. 1291. Ze 14. stol. chybí zprávy o pánech z Výškova. Až Sedláček /11/ uvádí: "Jak se zdá, seděl na zdejší tvrzi r. 1406 Machek, jenž tehdy přiměří s Bavory učinil a ještě r. 1413 žil." Dále pak připomíná, že tehdy žil ve zdejší krajině také rytíř z Výškova, V.Válek /15/ připomínal, že pán z Výškova jako jeden z mála pánu z této krajiny přidal svou pečeť na protestní listinu českých pánu proti upálení Mistra Jana Husi. To mohl být Racek z Výškova, kterého uvádí A.Profous

v r.1420 vedle Albrechta z Chotěnova. Jestliže byl za husitských válek hrad na Lazurovém vrchu rovrácen, pak by to bylo spíše než husity katolickou stranou d/.

A.Sedláček /11/ i po husitských válkách uváděl řadu pánů z Výškova: r.1437 to byl Mikuláš, Vyšemír a Albík; ještě r.1465 držel prý Výškov jakýsi Racek z Výškova a brzy nato ves prodána k panství Planá.

E.Bernau /17/ uváděl, že jiný "Raczko z Výškova" /1415-1463/ seděl na Cerhonicích a Nezamyslicích. Jeho současníkem byl Hohold z Výškova /1457/ a Jan, který poprvé v r.1451 začal používat příjmení Měsíček. Janovi synové byli Václav, Jan a Zikmund a vlastníci zboží Dolany u Klatov /až do r. 1631 e/. Zikmund Měsíček z Výškova měl pět synů /Dietrich, Heinrich, Niklas, Dionys, Zacharias/, z nichž Dietrich měl r.1564 Sulislav a r.1570 Touškov, ale ještě za jeho života byly prodány, Rod Měsíčků prý později zchudl a v Čechách vymřel roku 1757 Václavem Janem Měsíčkem z Výškova. Jiný člen rodu, Radslav Měsíček z Výškova, se přidal po Bílé Hoře ke švédskému vojsku a s ním odešel r.1623 do ciziny. Sloužil jako důstojník ve švédské armádě a po skončení třicetileté války se usadil v Brandenburgu. Když přišli r.1866 do Prahy pruští vojáci, zemřel tu pruský hejtman Měsíček z Výškova a byl pochován na malostranském hřbitově. Jak uváděl M. Urban /9/ a ještě r.1937 A.Sedláček /11/, členové rodu z Výškova stále žili v Prusku a uchovali si v erb u vlčí hlavu v červeném poli !/. Byli to poslední z potomků slavného rodu ze Svojšína, z Wolfstejna, z Třebene, když jiná, po staletí přežívající větev vymřela roku 1877 Friedrichem Zádubským ze Sontálu.

Co se týká názvu obce, objevuje se v českém tvaru naposledy v r. 1547 /Weysskow/ a německý název "Waschagründ" se objevuje od 2.pol. 16.století stejně jako obec Michelsberg. Je proto možné, že němečtí horníci po svém příchodu přeložili vesnici Výškov blíže rudným dílům, tj. na dnešní místo.

Na podporu hypotézy o hradě Výškově na Lazurovém vrchu bylo třeba zaujmout stanovisko k názoru několika místních německých regionalistů /7 a 9/ o tom, že

páni z Výškova měli hrádek ve Vížce /Wieschka, původně Véska/. Naštěstí tento názor kategoricky odmítal G.Schmidt /31/ z vlastních řad německých regionalistů a dobrý znalec západoceských hradů. Mimojiné napsal o Vížce: "Podle terénních podmínek byla tu poloha hradu nemožná." Soudil, že terénní díla ve Vížce mohla být vojenská opevnění z r.1647 nebo z let 1741-1742. G.Schmidt odmítal i Heberovy zprávy o "rytíři z Vížky" a v další historické omyle /v některých případech šlo o Věžku mezi Plzní a Rokycany/. F. Bernau se o této lokalitě vůbec nezminuje.

ZÁVĚRY

V této krajině dosud početně značně převládá německá regionální literatura. Ačkoliv mnohdy se v ní uvádí, že založení řady zdejších sídel bylo pravděpodobně dílem německé hornické kolonizace, panovalo i v minlosti přesvědčení - a myslím, že i u velké části německých regionalistů a znalců - o tom, že kraj byl původně a dosud dlouho český. Jak také vysvětlit množství do r.1945 používaných českých pojmenování názvů /E.Senft 25; V. Válek 32/? Když jsme v r.1979 u příležitosti 500.výročí vzniku rybníka Regent zkoumali archivní dokumenty /Svandrlík a kol. 33/, z 11 listin, týkajících se rybníka Regentu z 2.pol.15.století, bylo 8 listin českých, dvě latinské a jedna německá!

Existence hradu Výškov na Lazurovém vrchu potvrzuje tuto časnou českou kolonizaci krajiny, přičemž byla vyslovena i úvaha, že náhorní plošina mezi Výškovem a Dolním Kramolínem bývala slovanským hradíštem f/. Slavnému rodu pánd Měsíčků z Výškova se konečně dostalo důstojného místa v historii kraje za kolonizační úsilí i prohusitský postoj.

Hrad Výškov ukazuje, že nejsložitější hlavolamy mívají jednoduchá řešení. Má hypotéza je příspěvkem do diskuse a proto čekám kritické ohlasy. Ale jedině takto se pohně věc dopředu. Vždyť tu stojí řada dalších otazníků v okolí /majetková příslušnost Pístova, který ještě ve 14.století nepatřil klášteru Teplá, existence osady Poríčí, Hradčina atd./. Dle mého názoru je třeba co nejdříve vyhlásit zřízeninu na Lazurovém vrchu zachráněnou památku vyššího stupně a přikročit k podrobnému archeologickému průzkumu

hradu Výškov na Lazurovém vrchu.

- a/ K Sternberg /12/ už r.1836 poznamenával, že "podle hornického privilegia z r.1545, vydaného císařem Ferdinandem pro plánské pány vyplývá jasně, že hornická díla tu mohla být založena teprve v 16. století." První zpráva o Michelsbergu je z r.1505 /7., 9./. Nověji J. Pelant /13/ uvádí, že Michalovy Hory vznikly pravděpodobně počátkem 15. stol., avšak jméno se poprvé prý objevuje r.1506. Pokud je informátorem J.A. Dunder /14/, jde o nespolehlivý pramen. Nová osada Michelsberg při založení "ukrojila" pouhých 181 hektarů z katastru starší obce Výškov.
- b/ Zprávu o čp.26 převzala i nová publikace o hradech /2/s.400
- c/ Na listině kláštera Teplá z 8.6.1232 uvádí se mezi svědky "Cstibor de Zweisin, Ulricus, filius Cstibor", na listině kláštera Teplá z 28.6.1232 "Beneda, Ulricus, Wecemilus, Stibor de Sueisin" podle Erbena /28/.
- d/ Týž osud pravděpodobně mohl potkat i husitskou osadu Poříčí na Kosím potoce a boněnovský hrádek Hradčín /21 - s.168/.
- e/ M. Doskočilová /30/ uvádí r.1615 majitele Dolan Bořivoje Měsíčka z Vejškova; r.1623 byl prý odsouzen k manství, ale léno nepřijal, protože Dolany byly zadluženy nad svou cenu, proto mu bylo léno prominuto a r.1631 prodal Dolany Rudolfovi Čejkovi z Olbramovic /šlo o malé zboží, mělo 31 poddaných/.
- f/ Podle místní pověsti stála obec Kramolín původně na náhorní plošině a až později se přestěhovala do údolí - k vysvětlení pomístního názvu na kopci "Starý Kramolín" /H.Kraus - 34/

LITERATURA A PRAMENY

1. BUCHTELE Zdeněk: "Kому vlastně patřil hrad na Lazurové hoře?", Arnika, bulletin správy CHKO SL, Mar. Lázně, č.8/1984, S.248-9
2. BĚLOHLÁVEK Miloslav a kol.: "Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. Západní Čechy". Svoboda, Praha, 1985, S.181.
3. BUCHTELE Zdeněk: "Michalovy Hory a hrad?", Arnika č.16/1980, S.152-3.
4. ŠVÁBEK Vladimír: "Hrad na Lazurové hoře" Arnika č.19/1981, S.224-5.
5. SOMMER Johann Gottfried: "Böhmen. Pilsner Kreis. VI.B." Praha 1838, S.221.
6. DANZER Adalbert: "Topographie von Marienbad als Führer im Kurorte selbst und in dessen Umgebungen" Lipsko, 1847, S.228.
7. WEIDL Georg - URBAN Michael - HAMMER Ludwig: "Heimatkunde des politischen Bezirkes Plan"Planá, 1896, S.348 aj.
8. HEBER: "Burgen Böhmens, III.B." S.327.
9. URBAN Michael: "Notizen zur Heimatkunde des Gerichtsbezirkes Plan. Ein Beitrag zur Geschichte Deutschböhmens." Tachov, 1883, S.40.
10. ORTH Jan - SLÁDEK František: "Topograficko-statistický slovník Čech" Praha, 1870.
11. SEDLÁČEK August: "Hrady, zámky a tvrze království Českého, XIII. díl" Solc a Šimáček, Praha 1937, II.vyd. S.196.
12. STERNBERG Kaspar: "Umriss einer Geschichte der böhmischen Bergwerke" Praha, 1836.
13. PELANT Jan: "Města a městečka Západočeského kraje" Západočeské nakladatelství, Plzeň, 1984, S.193-4.
14. DUNDER Josef Alexandr: "Kraj Plzeňský" Praha, 1845, S.205-6.
15. "Michalovy Hory a hrad - závěr diskuse něbo začátek?" Arnika č.18/1981, S.205-6.
16. SCHALLER Jaroslav: "Topographie Böhmens. Pilsner Kreis. IX." S.180-
17. BERNAU Friedrich: "Studien und Materialien. Specialgeschichte und Heimatkunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren" Praha, 1903, S.234, 612, 655.
18. KUNDRÁT František Xaver: "Lazurová hora", nepublikovaná práce ve vlastním nakladu, 1963.
19. BIRNER Zdeněk: "Západočeská lázeňská oblast", Praha, 1964, S.185.
20. "Expedice na Lazurovou horu", Svandrlík Arnika č.4/1976, S.20
21. "Adressbuch - Heimatkunde - Führer-Sagenschatz für den politischen Bezirk Plan-Weseritz", Zirwisch, Planá, 1926 /u S.162 otištěna kresba hradu kol. Mich. Hor 1400/
22. BUCHTELE Zdeněk: "Hrad rytíře Beneše na Lazurovém vrchu kol 1400" Hamelika - KaSS Mar. Lázně, č.5/1977, S.19.
23. ŠVANDRLÍK Richard: "Historie Dol. Kramolína" Kulturní přehled KaSS M. Lázně z října 1983, S.31.

EKOLOGIE SUCHOZEMSKÝCH ŽIVOČICHŮ
2. ČÁST

**známe
SKUTEČNĚ
ZVÍŘATA?**

text RNDr JAROSLAV BOČEK
fotoreportér JAN HARVÁNEK

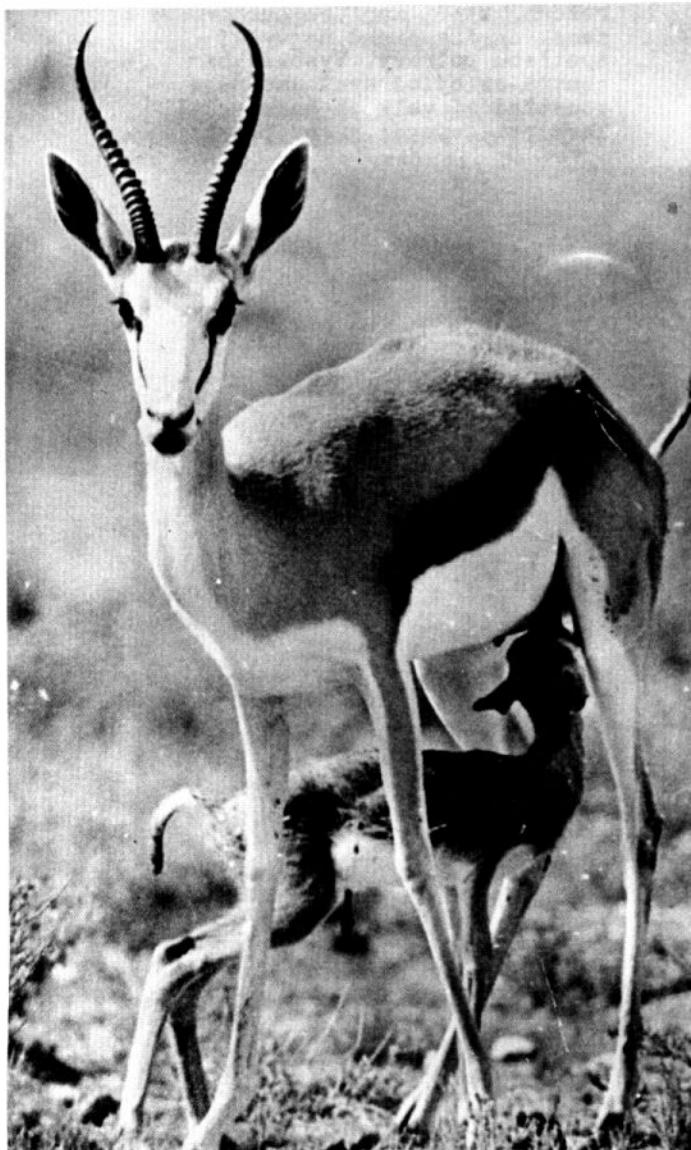
BIOM VŽDYZELÉNÝCH SUBTROPICKÝCH LESU

má již jen ostrůvkovité rozložení a je značně různorodý podle geografické polohy. Známe středomořskou MACCHII, americký a australský CHÁPAR-RAL, floridský a středoamerický HAMMOCK nebo japonské lesy. Tento biom charakterizují vyšší teploty, malé rozdíly mezi ročními obdobími a vydátné srážky v zimě, zatímco léto je suché. Výrazným krajinotvorným činitelem je ohně, který ve svých dlouhodobých důsledcích podporuje více růst keřů než stromů. Charakteristické jsou bohaté synuzie ptáků /pěvci, hrabaví/, savci mají zastoupení veverkovitými a plchovitými hlodavci, králičí popřípadě i vačnatci /J. Amerika, Austrálie/. Velmi hojní jsou plazi /zmiče, chřestýši, užovky, želvy, ještěři atd./.

TRAVNATÉ SPOLEČENSTVO MÍRNÉHO PÁSMΑ - STEP -

Step vznikla všude tam, kde jsou srážky příliš malé k udržení lesů a příliš velké pro vznik pouště. Step může vzniknout i na základě specifických půdních podmínek v mírném pásmu, kde je substrát pro růst stromů nepřijatelný /písčité, sprášové půdy/. Stepi se v dnešní době stále rozšiřují bezohledným odlesnováním, nebo zemědělskou činností /kulturní step - monotonizace krajiny díky pěstování jediné plodiny na obrovských plochách bez přirozených krajinných prvků/. Dominantní postavení mezi typicky stepními savci mají norující hlodavci /křečci, sysli, tarbici, pískomilové, svišti/, kteří přeckávají nepříznivá období zimním nebo letním spánkem. Velcí savci se výrazně podílejí na charakteru travních porostů - jedná se o pasoucí se kopytníky sdružující se v obrovských stádech, která neustále migrují s časovou i prostorovou pravidelností /bizoni a vidlorohové v Severní Americe, lamy v Jižní Americe, koně a osli v Asii/. V Austrálii plní jejich roli klokani.

Antilopa skáková neboli springbok je jihoafrická antilopa. V minulém století žily ještě v jižní Africe v obrovských, často až nepřehledných stádech. Když nastávalo období sucha, měnila stáda svá stanoviště a stěhovala se jinam. K tahu se připojovalo jedno stádo za druhým, sdružovala se v tisícíchlavá společenstva, která sledována v patách četnými šelmami, tálala stále kupředu, spásala poslední zbytky rostlinstva a vpadla jako kobylinky do příznivějších krajů. V současné době zůstalo v jižní Africe už jen málo springboků. Jedná se o typického zástupce tropických savan.

TROPICKÉ SAVANY

jsou travnatá společenstva se zastoupením stromů. Srážky jsou bohatší než ve stepích, ale uplatňují se pouze v krátkém období dešťů. Přirozeným krajnotvorným prvkem je pravidelný požár v dlouhém období sucha. Rostlinný kryt je druhově chudý, ale absolutní produkce zelené hmoty je velmi bohatá. To umožňuje i existenci kvantitativně nejbohatších synuzí velkých savců na Zemi. Unikátní v tom směru je zejména východoafrička savana, umožňující život tisícihlavým migrujícím stádům antilop, zeber, gazel a pakonů, nebo slonům a nosorožcům, kteří mají ze suchozemských živočichů nejvyšší spotřebu potravy. Vysoká koncentrace býložravců umožňuje soustředění velkých šelem /lvi, levharti, gepardi, hyeny, psovití/.

Kudu velcí /snímek nahoře/ žijí v pahorkatinách a rovinách porostlých bušem ve stádech, která mívají až čtyřicet jedinců, vesměs samic, mláďat a odrostlejších samců, kdežto dospělí samci se ke stádu připojují v době říje, jinak žijí ve zvláštěních "pánských" skupinách. Jejich největšími nepřáteli jsou lvi, levharti a psi hyenovití. Levhart jihoafrický /na snímku vedle/ je druhá nejsilnější africká šelma. Jeho lov patří k vrcholu loveckého umění. Na snímku je s ulovenou voduškou.

OMLUVA ČTENÁŘŮM : na fotografii nad titulkem seriálu v ARNICE č.13 na straně 100 není vyobrazen sob polární, ale hlava losa obecného, největšího jelenovitého savce holarktické oblasti.

ČLÁNEK KE SNÍMKU NA PŘEDNÍ STRANĚ OBÁLKY ARNIKY

Kuřátko CLAVARIA ROSEA na Karlovarsku

○
ING. STANISLAV WIESER
○

4.září 1977 byla na louce u okraje březového lesíka východně od obce Počerny asi třicet metrů severně od silnice do Karlových Varů - Dvorů nalezena tři růžová kuřátka. Z nich největší exemplář o výšce asi 35 mm je na titulním snímku tohoto čísla Arniky.

Určení druhu houby podle snímku se ukázalo jako velice obtížné, protože jde o kuřátko nalezené a popsané u nás jen v několika případech, které uvádí Albert Pilát ve článcích publikovaných ve Sborníku Národního muzea v Praze /Rada B, přírodovědecká/. Ve svazku XIV.B /1958/ No. 3-4, str.219 uvádí popis houby Clavaria rosea Fr.1821 a její dva nálezy /Divoká Šárka u Prahy 6.X.1937 a Kinského zahrada v Praze 10.IX.1955/. Zde uvádí ještě varietu subglobosa, která byla nalezena v Kinského zahradě 12. XI.1955 a na Petříně v Praze 26.8.1955. Později ve stejném časopisu Vol.XXVII.B /1971/ No.4 /str.137/ a No.5 /str.180/ doplňuje nálezy na dalších dvou lokalitách: Kinského zahradu 5.VIII. 1965 a 11.VIII.1966, Pavlovské vrchy, Dolní Věstonice - Děvičky 23.VIII.1955.

Kuřátko růžové označuje Pilát za velmi vzácné v Československu. Vyskytuje se mezi trávou

a v lesích Evropy a Severní Ameriky vzácně. Určujícím znakem je rozměr spor 5-8 x 2,5-3,5, u var. subglobosa jsou spory 5-8 x 4-6 téměř kruhové nebo široce elliptické. Vzhled plodnic podle popisu odpovídá snímků houby u Počeren.

Určení provedl RNDr.M.Svršek, CSc. podle fotografie, ale nemohl je mikroskopicky provéřit. Pro potřebnou jistotu určení by byla nutná čerstvá houba, případně její exsikát, který by však sborem plodnice zajistil jen odborník. Běžný houbař přejde takové nejdle kuřátko bez povšimnutí. Snad i proto jsou jeho nálezy tak sporé.

Mě ani nenapadlo utrhnout houbu, kterou jsem ihned po spatření považoval za vzácnou. Doufal jsem, že ji v těchto místech ještě znova najdu. V uplynulých letech se tak nestalo.

Děkuji přátelům a spolupracovníkům za podíl jejich práce na umožnění publikace snímku a údajů o kuřátku Clavaria rosea. Citovaný výpis z literatury poskytl Zdeněk Klusák z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

Neznámé vývěry

Na úpatí Vlčího hřbetu u obce Prameny se provádějí meliorace. Je tu několik zajímavých rybníčků, pod jedním z nich je přírodní kaluž asi 4 x 5 metrů. V ní vyvěrájí desítky plynných vývěrů a protože "vařící se" kaluž nemá odtok, voda je tu velmi silně proplynutá a lze cítit zápach po síře. Zádny ze známých soupisů se o této lokalitě nezmiňuje. Při melioracích se narazilo i na prastaré dřevěné potrubí, jehož účel se však nepodařilo zjistit. Mělké údolí s potokem je vlastně rašelinisté s mocností rašeliny cca dva metry. /Jiří Rončík/

zřícená letadla

ing. Richard Švandrlík

otazníky · fakta

Nejvíce zájmu soustředuje případ anglického letadla, které se zřítilo 15. dubna 1945 u Ilšanu a u Dolního Kramolína, a z části shořelo. Zbytky letadla ležely v lese ještě dlouhá léta po válce a byly pak odvezeny do sběru. Podle vzpomínek pamětníků šlo o anglické čtyřmotorové letadlo. Palubní kulomet i vrtule odvezl po válce správce Ilšana Emanuel Bárta do stáčírny. Vrtule zapichl na dvoře jako atrakci - Bárta tu měl totiž vinárnu /v dnešním ovčíně/, kam se jezdilo na pitky z Mariánských Lázní a z okolí. Kulomet byl snad odevzdán armádě. Bárta sem přivezl i kamenokříž, ale nikdo už neví odkud.

Sporé zbytky letadla zůstaly v lese. Asi před šesti lety se v místě kácelo a nové nálezy byly časem rozebrány. Na jaře 1986 podnikl Petr Blahout s přáteli pátrání v terénu po zbytcích letadla. A bylo úspěšné: chlapci našli centrum dopadu letadla a z druhu bylo postupně vykopáno několik set úlomků z hliníku, zrezavělého železa, ale i nábojnice z kulometu a několik kovových zbytků - důkaz, že letadlo shořelo jen z částí. Přitom na úlomcích bylo nalezeno více výrobních čísel, takže úsilí o identifikaci typu letadla se může o něco opřít. Také kostra kola může značně přispět k identifikaci.

Záhada zůstává kolem osudu letců z letadla. Koluje řada pověstí: že se letcům podařilo uprchnout, dále že svedli boj s domobranou a byli pobiti, a třetí, že raněné Angličany Němci ubodali vidlemi. Je tomu už 41 let a opřít se lze o jednu skutečnost a několik málo výpovědí. Tou skutečností je, že v pístovské mohyle jsou uloženy ostatky dvou anglických letců. Byly sem přeneseny po exhumaci v roce 1950 z koutu farního hřbitova na Pístově /dnes místo hřbitova je tu mohyla/. V roce 1950 nedošlo k dohodě s britským velvyslanectvím o převzetí ostatků, proto bylo rozhodnuto uložit

oba mrtvé, u nichž byly ještě patrný anglické uniformy, avšak bez čísel, do mohyl.

Důležitou vzpomínce zanechala paní Jakubčová /+ na jaře 1986/. Jako Polka za války sloužila na nucené práci u bohatého sedláka ve Výškovicích. Při dubnovém náletu v r. 1945 bylo prý protiletectkovou palbou zasaženo jedno letadlo a z něho vyskočil nad Výškovicemi padákem hořící letec a spadl v lese pod obcí. Sedlák mu prý vlastním tělem zachránil život před domobranou, protože věřil, že když letec přežije, vrátí se z fronty jeho syn živ. Letec byl ve velmi špatném stavu. Ležel ve stodole a Jakubčová mu nosila jídlo /stejně jako nosila tajně jídlo pracujícím zajatcům v antimonitovém dole nad Výškovicemi/. Spáleniny na nohách byly vážné a tak byl převezen do nemocnice v Teplé. Další osud letce už neznala. Přitom vzpomínala též na malou příhodu, kdy byl dán v sázku její život. Na návrší nad Výškovicemi přistálo někdy v dubnu 1945 anglické letadlo se dvěma piloty a jeden starší Němec z domobranы je chtěl zajmout. Vzal pušku a blížil se k nim. Angličané opravovali motor a když ho spatřili vytáhli revolvery a Němec rychle zmizel. Ve vsi se pak radili co udělat. Rozhodli se poslat Polku Jakubčovou i s rizikem, že ji mohou zastřelit. Jakubčová došla k letcům a k překvapení jeden z nich mluvil polsky či česky, dal jí žvýkačky a vzkázal Němcům, že jakmile se objeví, každého zastřelí. Měli prý poruchu na motoru, kterou opravili a asi za dvě hodiny opět odletěli.

Snad patřil těžce popálený letec k bombardéru. Podle německých pamětníků seskočil z hořícího letadla letec padákem nad Výškovicemi, letadlo se zřítilo dál bez řízení, nad Tabákovým mlýnem prý ztratilo cisternu na pohonné hmoty a zřítilo se do stráně Lazurového vrchu. Údajně se mělo též jednat i o stíhačku. Nalezené

zbytky však ukazují na čtyřmotorový bombardér. Jedná se o myšku, nebo se zde zřítilo ještě jiné letadlo?

V létě 1942 či 1943 se zřítil německý Junkers 88 se čtyřmi muži na palubě do lesa nad Valy poblíž Liščího pramene. Podle pověsti letadlo pilotoval místní rodák, který se chtěl před odletem na frontu rozloučit s rodným Šančem. Zakroužil nad obcí, ale spustil se příliš nízko, nevybral výšku a skončil ve svahu lesa, kde vyryl dvousetmetrový pás lesa. Všechni v letadle zahynuli a zbytky letadla byly ještě za války odvezeny do sběru, takže ani dlouhý pás v lese po letadle není dnes už patrný. O koho šlo? Na

seznamu padlých mužů obce Šance je uváděn jen jediný muž, který zahynul jako letec: Heinrich Hürka. Byl z Valů čp. 3, což je historicky cenné srubové stavení poblíž železniční tratě, které dnes opravuje majitel Josef Kocourek.

U Teplé v lese za Křepkovicemi je v lese pomník letce, který se tu zřítil a zahynul před 16 lety. Podobně jako v minulém případě chtěl letec pozdravit z nebes své přátele v Lučních domcích, naléhal až ztratil výšku a zřítil se do lesa. Pomník z křídla vraku vzpomíná tragédii majora Václava Bečovského z června 1970. Budeme vděční za každou další informaci o v minulosti zřícených letadlech v CHKO.

BUK VÝCHODNÍ VE SLAVKOVSKÉM LESE

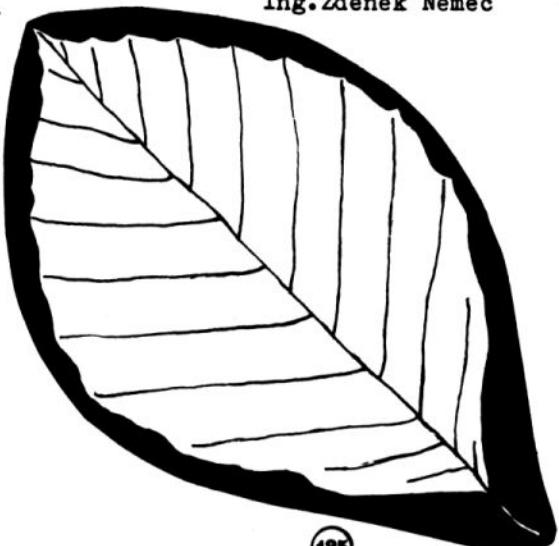
V roce 1985 byl nedaleko obce Rovná objeven zajímavý exemplář buku, který byl identifikován jako buk východní /*Fagus orientalis Lipsky*/. Strom se nachází 100 m od křížovatky silnice Vítkov - Podstráň ve směru na Rovnou a roste na okraji smrkového porostu pět metrů od vozovky. Popisovaný jedinec buku východního je 25-30 m vysoký, obvod kmene v prsní výšce je 165 cm a průměr kmene 49,6 cm. Strom byl v letech 1985 a 1986 plodný, ale pod korunou a v její těsné blízkosti nebylo pozorováno tvoření náletů. Jeho věk je možné odhadnout na 70 let.

Nález tohoto buku ve Slavkovském lese je velmi překvapující z toho důvodu, že o zavedení buku východního do kultur našeho státu není nic známo. Buk východní pochází z jižní části Balkánského poloostrova, z Turecka, Kavkazu a severního Iránu. Buk východní je příbuzný nášemu buku lesnímu, ale odlišuje se od něj v celé řadě znaků. Zámeňa těchto druhů je však možná a proto uvádíme hlavní rozlišovací znaky. Buk východní tvoří tmavé zelené listy, které jsou delší než u buku lesního, listová čepel je nejširší v horní polovině, báze listová je kýlovitá, listy dosahují délky až 12 cm a mají 7-10 páru nervů. Buk lesní /*Fagus sylvatica L.*/ má listové čepele, které mají 5-9 páru nervů a délka listů bývá 5-10 cm. Stetiny na číškách buku východního jsou na kon-

cích rozvětvené, ale u číšek buku lesního jsou jednoduché.

Překvapující nález buku východního ve Slavkovském lese nemusí být ojedinělý. Je možné, že v budoucnu bude nalezen další jedinec. O původu objeveného buku nevíme vůbec nic. Můžeme se jen dohadovat, že se do zdejší oblasti dostal náhodně s dovezenými semeny buku z jižního Balkánu nebo z jiné oblasti. Je také možné, že semena někdo v minulosti dovezl záměrně, aby zdejší lesy obhátil o exot, jak se tomu stalo v minulosti na Kladské. Nalezený jedinec je unikát, který by měl být chráněn a měl by být vegetativně nebo generativně přemnožen.

Ing. Zdeněk Němc

KARLOVY VARY. Okolí Thermalu z Jeleního skoku. V pozadí čtvrti Růžový vrch a Bohatice, na obzoru Krušné hory.

MĚSTO, PUŤOVÁNÍ OBLASTÍ ③ KDE JE KAŽDÝ D

KARLOVY VARY. Lázeňská čtvrť v okolí kostela Sv. Maří Magdaleny a Vřídla ze skal nad Kamzíkem.

Karlovy Vary. Dvě slova, která v sobě tají desítky představ, dojmu, nálad, barev, vzpomínek, přání a nadějí. Stejně jako krásná žena, tak mívá i krásné město mnoho vásníček milovníků a obdivovatelů. Tento příměr plně platí o Karlových Varech. Tyto nejslavnější československé lázně vyznačuje vedle léčivých zřídel a krajinné krásy i velice podmanivý genius loci. Jeho zdroje a tajemství se již po staletí snaží odhalit četní ctitelé vřídelního města. O Karlových Varech byly napsány nesčetné knihy prózy, poezie i odborných pojednání balneologických i vlastivědných. Pramen Vřídlo, jenž se doslova stal dostaveníčkem lidí celého světa,

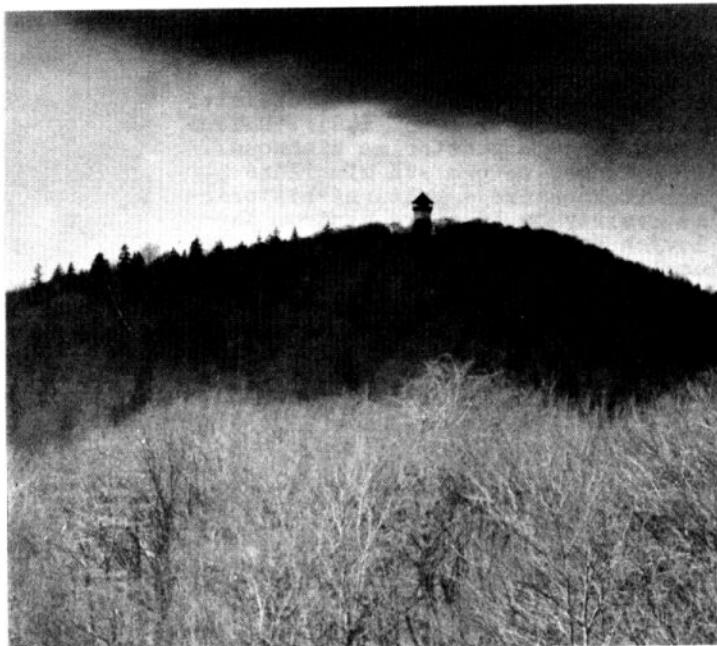
oslavili svými díly malíři, básníci, sochaři, hudebníci a fotografové. Je těžké říci o Karlových Varech něco nového. A přesto se městu neustále dostává nových holdů a vyznání. Karlovy Vary jsou lázněmi tisíců vyznání vděčnosti, obdivu a lásky. Vděčnosti za zmírnění či vylečení tělesných neduhů, obdivu nad půvabem mísťa a lásky vytrysklé z hlubšího poznání tohoto pozoruhodného města.

Od založení Karlových Varů českým králem Karlem IV. v poli 14. století uplynulo již více než 600 let. Jejich vznik a vývoj byl vždy nerozlučně spjat s blahodárnými léčebnými účinky teplých minerálních pramene. Kromě světově významné lázeňské

Vyhledka přátelství
s rozhlednou Diana

EN SVÁTEK

PhDr.
STANISLAV BURACHOVIČ text
foto: Ing. STANISLAV WIESER

tradice jsou Karlovy Vary pověstné i svou tradicí kulturní. Ta je dána především staletou návštěvností zdejších zřídel. Stará historie lázní je kronikou vzestupu a pádu. Město bylo několikrát postiženo katastrofálními živelnými pohromami - požáry /1604 a 1759/ a povodněmi /1582, 1821 a 1890/. Díky lázenství se však vždy opět vzpamatovalo a vyrostlo do nové krásky. Dnešní podobu Karlových Varů nejvíce ovlivnila stavební

činnost sklonku 19. století, nesoucí pečeť historismu a nastupující secese. Zanechala tu řadu výrazných objektů, např. městské divadlo, kolonádu Československo-sovětského přátelství, několik rozhleden, Lázně I., spořitelnu, poštovní úřad a mnoho výstavných hotelů a lázeňských domů. Moderní architektura současnosti je v Karlových Varech reprezentována sanatorium Thermal a vřídelní kolonádou J.A.Gagarina.

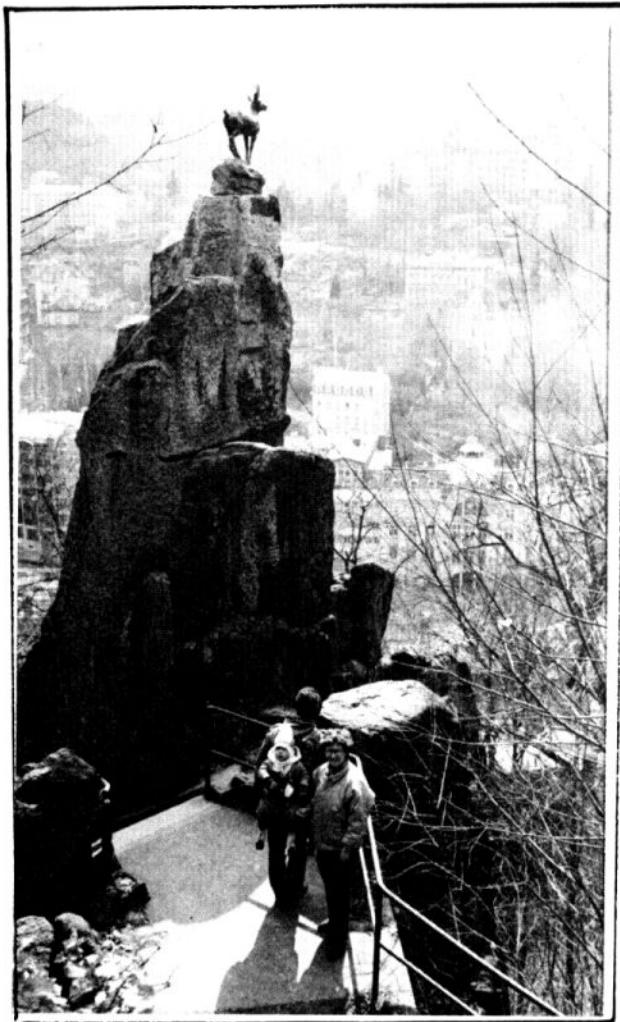
Současné Karlovy Vary v sobě více než jiná srovnatelná města slučují v jedinečné harmonii minulost, dnešek a příslib budoucnosti. Čas jakoby zde běžel trochu pomaleji, důstojněji nebo lépe řečeno svátečněji. Kdosi slavný jednou řekl, že mívá v Karlových Varech hezký pocit, že je tu každý den svátek. K onomu pocitu s dalšími činiteli jistě přispívají v umocněném působení i drobné, leč typické střípky karlovarské mozaiky: okouzlující architektury, kolonády s promenujícími lázeňskými hosty a pestrou směsicí cizích jazyků, nekonečný rytmický puls Vřídla, zurčení pramenů a jejich horký dech, sladká vůně oplatek, tóny lázeňského orchestru a všudepřítomný laskavý duch přátelství mezi lidmi.

V rámci tohoto článku nelze pojednat o všech karlovarských památkách, vždyť jen ve státním seznamu nemovitých památek je jich zapsáno 65, z toho šest I.kategorie /kostel Maří Magdaleny/1736/, trojičný sloup /1716/, kolonáda československé-sovětského přátelství /1881/, Poštovní dvůr /1791/. Muzeum Karla Marxe a sanatorium Richmond/. Připomeneme, že pro své mimořádné architektonické a kulturně-historické kvality je lázeňské centrum Karlových Varů navrženo k ochraně jako ucelená památková zóna.

Využíváme následujících řádků k informaci o několika karlovarských aktualitách, zajímavostech a památkách, které čas obestřel četnými historkami a mylnými výklady.

KAMZÍK

S k u t e č n o s t : Socha Kamzíka je všeobecně známa jako symbol Karlových Varů. O její historii se však ví málo. Původní zinková galvanoplastika z roku 1851 byla dílem slavného berlínského sochaře Augusta Kissse /1802-1865/. U Kissse ji objednal a zaplatil bohatý mecenáš vřídelního města, baron August von Lützow, který se v Karlových Varech trvale usadil a dlouhá léta zde žil. Patrně v roce 1851 nechal Lützow sochu instalovat v Karlových Varech na špičaté skále v partií Jeleního skoku. Naskytá se logická otázka,

proč se ve skalách Jeleního skoku ocítl právě kamzík? Baron Lützow proslul svými četnými spory s karlovarskými radními. Někdy kolem roku 1850 pojala městská rada úmysl důstojně označit místo, odkud podle pověsti skočil jelen pronásledovaný králem Karlem IV. při lovu. Lützow její záměry předešel, vyřešil věc po svém a skálu osadil Kamzíkem. Svůj čin zdůvodnil tím, že pokud kdy z této skály skákal nějaké zvíře, nemohl to být v žádném případě jelen, nýbrž jedině kamzík.

Lützowův Kamzík zdobil Karlovy Vary až do roku 1984. V červnu onoho roku byl zničen neznámými vandaly. Stará zinková socha byla natolik porušena, že oprava již nebyla možná a bylo třeba nahradit ji novou plastikou. Realizací věrné

kopie Kamzíka byl pověřen karlovarský sochař Jan Kotek, který v krátkém čase odvedl perfektní práci. Nová socha Kamzíka je odlite z bronzu a byla za pomocí horolezců instalována dne 10. dubna 1986.

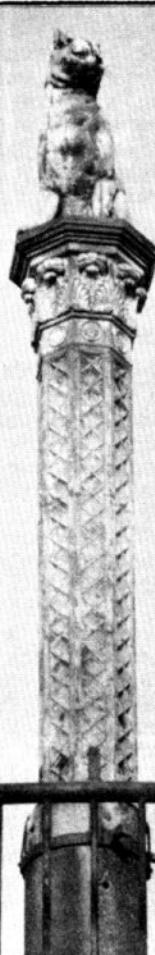
T r a d i c e a p o v ě s t i : autorství sochy připisováno A. Lützovi, radní vybrali sochu Kamzíka z úsporných důvodů, socha jelena by stála více peněz aj. V seznamu památek neuvedeno.

KOČKA

S k u t e č n o s t : V roce 1858 slavily Karlovy Vary 500.výročí založení. Součástí oslav bylo odhalení sochy Karla IV. v parku nedaleko vilky barona A.Lützowa na Panoramě. Plastiku panovníka vytvořil známý pražský sochař Josef Max. Bohužel její malé rozměry a nepřimě-

řené situování na vysokém sloupu byly nevhodné a snížovaly estetický účinek díla. Rovněž umístění nebylo štastně vybráno. Baron Lützow proto sochu a způsob její instalace ostře kritizoval. Jako výraz despektu vůči plastice a neuváženosť radních, nechal postavit v blízkosti pomníku Karla IV. sloup s kovovou sochou sedící kočky. Stalo se tak ještě v roce 1858 či krátce poté. Galvanoplastika kočky je dílem sochaře Augusta Kissse z Berlína. Kočka je orientována tak, že pohlíží na nezdařilou sochu zakladatele lázní.

T r a d i c e a p o v ě s t i : autorství sochy připisováno baronu Lützovovi, Kočka otočena prý zády k radnici - vyjadřuje baronovu neúctu k rozhodnutí radních, postaveno jako výraz výsměchu nad nápadem města překlenout karlovarské údolí visutým lanovým mostem, který údajně považoval za nesmysl a neuskutečnitelný záměr. Ve skutečnosti Lützow sám požádal o souhlas se stavbou lanového mostu, který by spojoval jeho vilu s ko-

lonádou, město žádost zamítlo.

Státní seznam nemovitých kulturních památek č.901, II.kategorie.

ZŘÍCENINA KOSTELA SV.LINHARTA

S k u t e č n o s t : Na severním úpatí Doubské hory ležela ve středověku vesnice Obora /Thiergarten/. Zanikla v 1.půli 16.století. Ve vsi stál kostel sv.Linharta, který je písemně prvně zmínován 13.2.1257 jako majetek loketského kostela křížovníků s červenou hvězdou. Kostel byl postaven někdy kolem roku 1200 v románském slohu, jeho stavební dispozice je podobná soudobým vesnickým kostelům v okolí /Ostrom, Olšová Vrata, kostel sv.Mikuláše u Třídomí aj./. Stavba byla patrně opevněna, cca 8 m od jihozápadního nároží se zachoval zbytek zdi z velkých kamenů. Je pravděpodobné, že u kostela býval hřbitov, jeho existenci může prokázat jen komplexní archeologický průzkum.

Zřícenina kostela sv.Linharta je nejstarší karlovarskou památkou. Má úzkou souvislost se založením vřídelního města, neboť obyvatelé vsi Obory se stali údajně prvními osídlenci nově založených lázní.

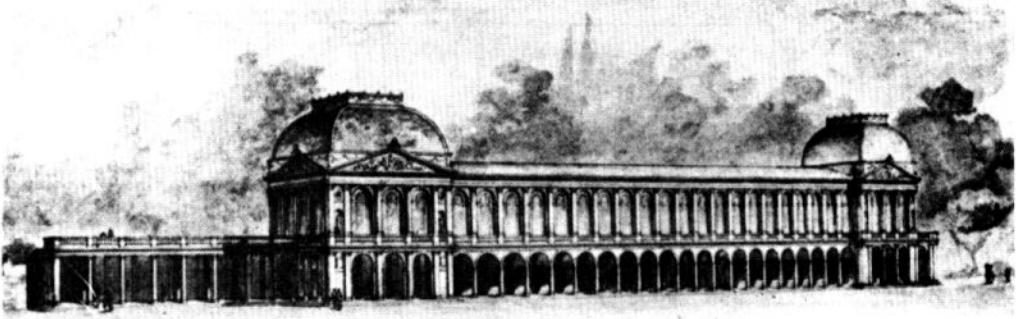
T r a d i c e a p o v ē s t i : zaniklý klášter, trosky výstavného domu či radnice vsi Obory, pouťevna sv.Linharta, stavbu kostela kazil čert, Obora s kostelem zanikla požárem, který byl trestem za pýchu místních obyvatel, ves zničili Švédové za třicetileté války aj.

Státní seznam nemovitých kulturních památek č.869, II.kategorie.

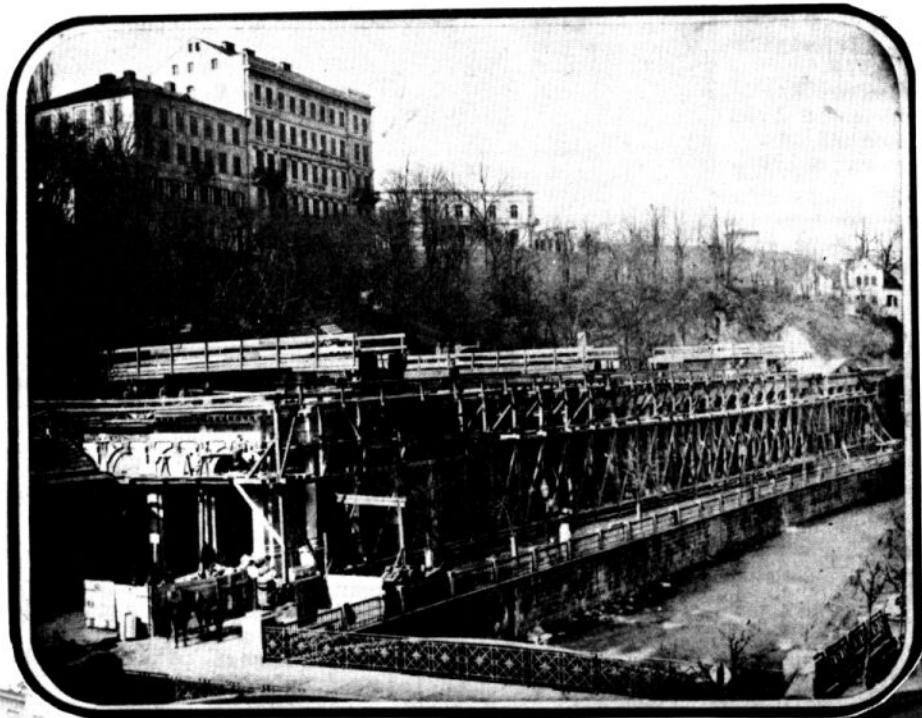
KOLONÁDA ČESKOSLOVENSKO-SOVĚTSKÉHO PRÁTELSTVÍ

V červnu 1986 skončila několik let trvající rekonstrukce této významné karlovarské stavby. Kolonádu, jež se stavěla v letech 1871-1881, projektoval pražský architekt Josef Zítek /1832 - 1909/. V souvislosti s nákladnou rekonstrukcí došlo i k rozsáhlým stavebním úpravám a zlepšením celého předkolonádního prostoru - nový Mlýnský most, rekonstrukce hotelu Otava, modernizace četných prodejen, nové fasády a střechy domů ve Vřídelní ulici, nová fasáda Lázní III., nová lávka přes Teplou mezi Lázněmi III. a Otavou, nové přemostění Teplé před kolonádou ČSP aj. Rozsah této nenejvýš potřebných akcí nemá po roce 1945 v Karlových Varech obdobu.

Státní seznam nemovitých kulturních památek č.876, I.kategorie.

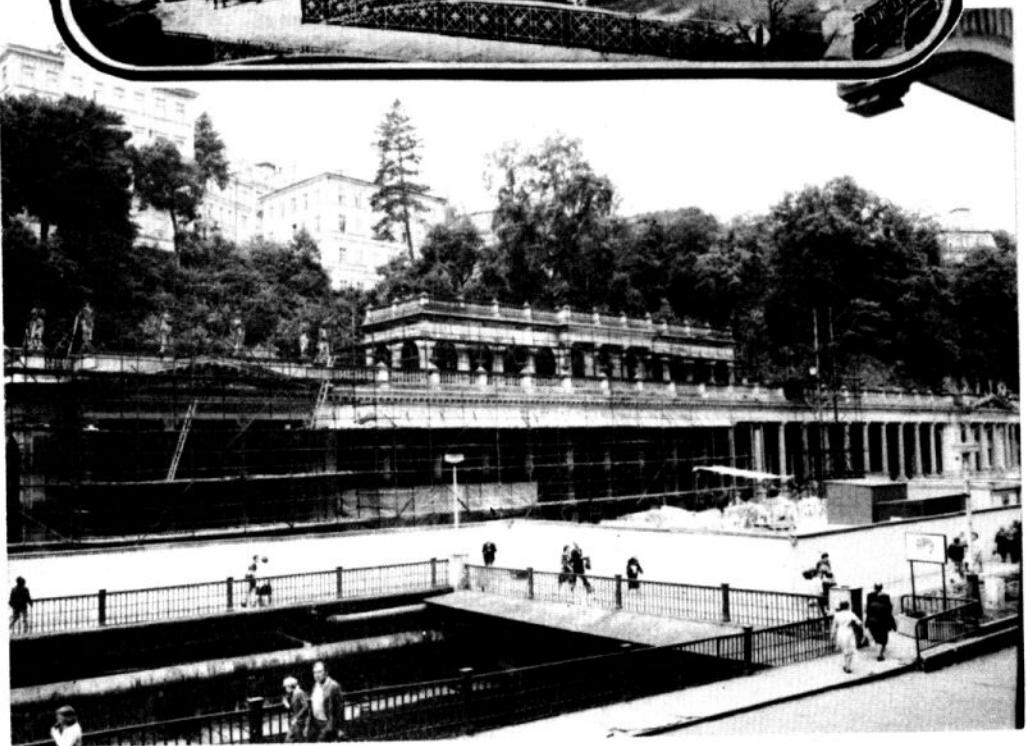

1

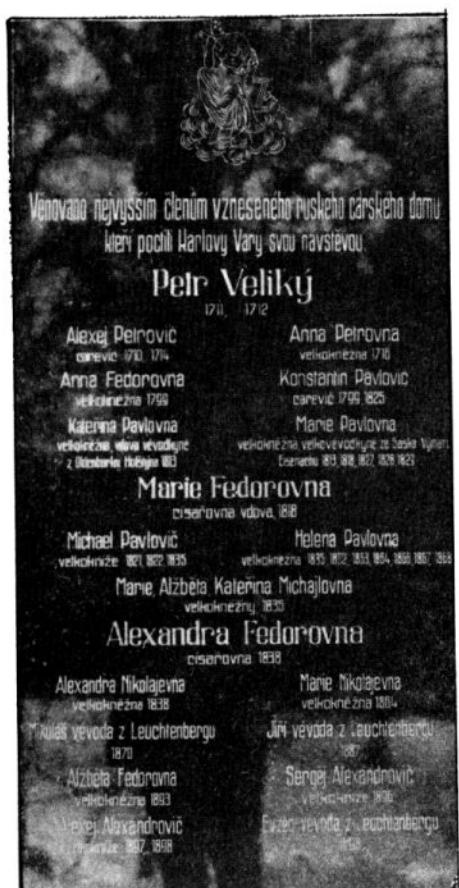
2

3

Prinášime čtenáčům Arníky několik zajímavých snímků k historii i současnosti kolonády /snímky 1, 2, 3 na předchozí stránce/:

- 1/ Zítkův první a nerealizovaný návrh Mlýnské kolonády.
- 2/ Stavba kolonády v roce 1874.
- 3/ Rekonstrukce kolonády v roce 1983.
- 4/ Kamenosochař při práci v roce 1985.

DĚKOVNÉ NÁPISY

Specifickými památkami Karlových Varů jsou desítky děkovních a oslavních nápisů z časového rozmezí od sklonku 18. století až do současnosti. Většina se jich nachází na skalách při Puškinově stezce mezi GH Moskva a Galerií umění. V minulosti byly tyto zajímavé a zubařské rychle podléhající nápisy několikrát sepsány a publikovány /Platzer 1850, Bergmann 1883, Karlsbad im Munde seiner Gäste 1932/. V posledních desetiletích se ale ocitly až na samém okraji badatelského zájmu. Pro svůj nesporný kulturně-historický význam by zasluhovaly mnohem více pozornosti, zejména ze strany historiků lázeňství.

← Petrovou výšinu v Karlových Varech zdobí pamětní desky upomínající na návštěvu ruského cara Petra Velikého v letech 1711 a 1712 a pobytu příslušníků ruského carského dvora do roku 1900.

PŘÍSPĚVEK K MOTÝLÍ FAUNĚ TEPELSKÉ VRCHOVINY:

HŘBETOZUBCI

(Lepidoptera, Notodontidae * *)

¶
Jindřich Franz

Můj třetí příspěvek o motýlím fauně severní části Tepelské vrchoviny se zabývá Hřbetozubci. Vzhledem k tomu, že zástupci této čeledi u nás není mnoho, jsou uvedeny všechny druhy zjištěné v uvedené oblasti.

Hřbetozubci jsou motýli malé až střední velikosti, z nichž některé druhy mají na zadním okraji předních křídel zoubek, který dává jméno celé čeledi. V klidu mají střechovitě složená křídla a zmíněný zoubek je na hřbetě dobře patrný. Hřbetozubci jsou motýli s noční aktivitou, ve dne se skrývají a svým zbarvením a kresbou dobře splývají se svým okolím /suché listí, kůra stromů/. Housenky, mnohdy bizarních tvarů s různými výrůstky, žijí na různých listnatých dřevinách.

Údaje k tomuto článku jsou získány z těchto sbírek:

B i l i c ký František/Bochov/- B
F r a n z Jindřich/Rybničná/- F
Ing. Mašek Josef/Zlutice/- M
P e t i n g e r Zdeněk/Bochov/- P
V a l e n t a Zdeněk/Olš.Vrata/- V
Muzeum Karlovy Vary - MKV

VZTYČNORITKA LIPOVÁ *Phalera bucephala* L.

Je to hojný druh, jehož housenky žijí pospolu na různých listnatých dřevinách /buk, dub, bříza, lípa, topol, olše, vrby/ a mohou na menším stromku způsobit holozír. Dokladové exempláře jsou z Karlových Varů /MKV/, Rybničné /F,P/, Bochova /B,P/, Zlutic /M/ a Toužimi /M/.

HRANOSTAJNÍK VRBOVÝ *Cerura vinula* L.

Rovněž hojný druh létající od

května do července. Zelené housenky s hnědým hřbetem a vidlicí na konci žijí na vrbách, osikách a topolech.

Karlovy Vary /MKV,M/, Rybničná /MKV,F/, Bochov /B,P/, Zlutice /M/, Toužim /M/.

HRANOSTAJNÍK BŘEZOVÝ *Furcula bicuspis* Bkh.

Méně hojný až vzácný druh, který létá od konce května do začátku července. Housenky žijí na břízách a olších.

Rybničná /B,F,P/, Olšova Vrata /B,V/.

HRANOSTAJNÍK JÍVOVÝ *Furcula furcula* Cl.

Nehojný až vzácný druh, který létá jako předešlý a jeho housenky žijí na břízách, vrbách, topolech a buku.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /F,P/, Číhaná /F/, Bochov /M/, Zlutice /M/.

HRANOSTAJNÍK OSIKOVÝ *Furcula bifida* Brahm

Tento druh je hojnější než předešlé dva druhy a létá v květnu a červnu a opět v červenci a srpnu. Housenky žijí na vrbách, osikách a topolech.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /MKV,F,B/, Bochov /B/, Zlutice /M/.

HRANOSTAJNÍK BUKOVÝ *Stauropus fagi* L.

Hojnější druh, který létá od května do července. Housenky bizarních tvarů žijí na různých listnatých dřevinách /buk,dub,bříza, líška, olše, habr/.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /F/, Olšova Vrata /F,V/.

HŘBETOZUBEC BŘEZOVÝ *Notodonta dromedarius* L.

Hojný druh, který zde létá ve dvou generacích v květnu a červnu a opět od července do začátku září. Housenky žijí na vrbách, břízách, olších a lískách.

Karlovy Vary /MKV/, Nové Kounice /MKV/, Rybničná /B,F,P/, Bochov /B,P/, Olšová Vrata /F/, Horní Tašovice /P/, Zlutice, Toužim /M/.

HŘBETOZUBEC HNĚDÝ *Drymonia dodonaea* Schniff.

Poměrně hojný druh, který létá v květnu a červnu. Housenky žijí na buku, bříze a dubu.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /F/, Olšová Vrata /F,V/.

HŘBETOZUBEC DUBINOVÝ *Drymonia ruficornis* Hufn.

Tento druh je ve sledované oblasti nehojný a létá v květnu. Housenky žijí na dubu.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /F/, Olšová Vrata /B,F,V/.

HŘBETOZUBEC TOPOLOVÝ *Tritophia tritophus* Schniff.

Poměrně hojný druh, který létá ve dvou generacích od května do června a opět od konce července do srpna. Housenky žijí na topolech, osikách, vrbách a břízách.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /MKV,F/, Olšová Vrata /F,V/, Bochov /B,P/.

HŘBETOZUBEC DUBOVÝ *Harpyia milhauseri* F.

Vzácný, jen lokálně se vyskytující druh. Sterneck /1929/ jej ve svém "Prodromus der Schmetterlingsfauna Böhmens" pro sledovanou oblast neuvádí. Tento druh byl uloven Valentou 29.5.1968 v Olšových Vratach. Z okolí Karlových Varů je popisovaný druh ještě znám z Velkého Rybníka, kde byl Bolkem uloven 29.5.1973.

HŘBETOZUBEC BĚLOSKVRNNÝ *Pheosia gnoma* F.

Hojný druh, který létá ve dvou generacích od května do srpna. Housenky žijí na břízách.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /MKV,F,B,P/, Olšová Vrata /MKV,V/, Bochov /B/.

HŘBETOZUBEC OSIKOVÝ *Pheosia tremula* Cl.

Rovněž hojný druh, který létá ve stejné době jako předešlý. Housenky žijí na topolech, osikách, vrbách a břízách.

Rybničná /MKV,F/, Nové Kounice

/MKV/, Olšová Vrata /MKV,B/, Bochov /B,P/, Žlutice /M/.

HŘBETOZUBEC JAVOROVÝ *Ptilophora plumigera* Schiff.

Hojný druh, který létá na podzim v říjnu a listopadu. Housenky žijí na javoru.

Olšová Vrata /MKV,V/, Nové Kounice /MKV/, Rybničná /B,F/, Bochov /B,P/, Žlutice /M/.

HŘBETOZUBEC DVOJZUBÝ *Pterostoma palpina* Cl.

Hojný druh létající ve dvou generacích od května do září. Housenky žijí na topolech, vrbách, osikách a dalších dřevinách.

Karlovy Vary /MKV/, Nové Kounice /MKV/, Rybničná /F,P/, Bochov /B,P,M/, Žlutice /M/.

HŘBETOZUBEC OLŠOVÝ *Ptilodon capucina* L.

Hojný od května do září ve dvou generacích. Housenky žijí na různých dřevinách/buk,dub,jilm,bříza, lípa, topol, olše, vrba, javor aj./.

Karlovy Vary,Nové Kounice /MKV/, Bochov /B,F,P/, Rybničná /F,P/, Javorná /F/, Žlutice /M/.

HŘBETOZUBEC BŘEKOVÝ *Ptilodontella cucullina* Schniff.

Nehojný druh, který létá od května do začátku července. Housenky žijí především na javorech.

Nové Kounice /MKV,B/, Rybničná /MKV,F,B/, Bochov /P/, Žlutice /M/.

HŘBETOZUBEC DVOUBARVÝ *Leucodonta bicoloria* Schniff.

Lokální, nehojný druh létající v květnu a červnu. Housenky žijí na břízách.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /MKV,F/, Olšová Vrata /B,F,V/, Javorná /B/.

HŘBETOZUBEC VRBOVÝ *Eligmodonta ziczac* L.

Hojný druh, který létá ve dvou generacích od května do září. Housenky žijí na topolech, osikách a vrbách.

Karlovy Vary, Nové Kounice /MKV/, Rybničná /MKV,F/, Žlutice /MKV,M/, Bochov /B,P/, Toužim /M/.

HŘBETOZUBEC MNÍŠÍ
Odontosia carmelita Esp.

Nehojný druh až vzácný, který létá koncem dubna a v květnu. Housenky žijí na bříze a olši.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /B, F/, Bochov /F/, Žlutice /M, F/, Olšová Vrata /V/.

VZTYČNORŮTKA RUDOSKVRNNÁ
Closteria curtula L.

Hojný druh, který létá ve dvou generacích od konce dubna do srpna. Housenky žijí ve spředených listech vrba a topolu. Karlovy Vary, Nové Kounice /MKV/, Žlutice /MKV, M/, Rybničná /B, F, P/, Javorná /F, M/, Bochov /P/.

VZTYČNORŮTKA OSIKOVÁ
Closteria pigra Hufn.

Popisovaný druh zde není tak hojný jako předešlý a létá ve stej-

né době. Housenky žijí na vrbách a osikách.

Karlovy Vary /MKV/, Rybničná /F, P/, Bochov /B/, Žlutice /M/.

Ještě se chci zmínit o dvou druzích, které Sterneck /1929/ uvádí z Karlovarského kraje, ke kterým však chybí dokladové exempláře. Jsou to - *H. f. b. e. t. o. z. u. b. e. c. s. t. r. í. b. r. o. s. k. v. r. n. n. ý. /Spatalia argentina Schniff./* uváděný z Karlových Varů a Dalovic a *V. z. t. y. č. n. o. ř. i. t. k. a. v. r. b. o. v. á. /Closteria anastomosis L./* uváděná z Pramenů. Zde jsou tyto dva druhy ještě součástí nynější motýlí fauny Karlovarského kraje, je nutno ještě prokázat.

Zároveň děkuji vyše uvedeným sběratelům za poskytnutí údajů ze svých sbírek.

Václav Procházka při sběru roubů náhorního typu borovice lesní. Záběr byl pořízen při natáčení Krátkým filmem Praha, který v těchto dnech dokončuje přírodní vědný film o CHKO Slavkovský les.

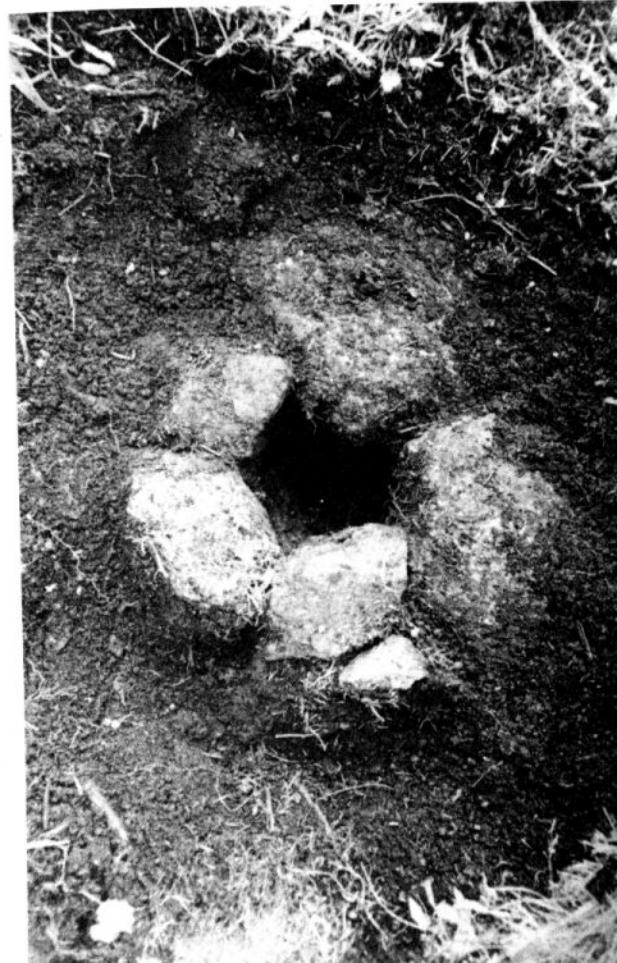

zpráva o lokalitě Kovářka **

text Stanislav Burachovič • foto Stanislav Wieser

Zhruba dva kilometry jihozápadně od Tašovic u Karlových Varů se v lesní trati Kovářka nachází dvě hromady železné strusky /pozemková parcela 240, katastrální území Hory/. Průzkum této lokality jsem prováděl nepravidelně v průběhu června - září 1976. Nejprve byly v terénu dle vágních údajů literatury a informátorů hledány a posléze nalezeny zmíněné struskové haldy. Poté jsem provedl systematické ohledání okolních lesních úseků. V blízkosti struskových hald nalezeny západním směrem pozoruhodné, dosud neurčené terénní úpravy. Bylo hledáno místo pravděpodobné těžby a místo hutně rudy. Po studiu literatury a početných terénních průzkumech v regionu Suku a Svatоšských skal jsem dospěl k zatímnímu názoru, že se jedná o strusky vzniklé hutněním lučního železa z nejbližšího okolí, popřípadě železné rudy vytěžené alespoň z části v tzv. Stole Benátčanů v levém břehu Ohře pod Kovářkou, cca 1 km severovýchodně od struskových hald. Po ohledání terénu a zvážení lokace hutě, píce či kovárny, bylo hloubeno několik mělkých sond těsně nad haldami na rovné plošině, která jevila nepřirozený původ. Sondy odhalily silně

Foto nahoře: Celkový pohled na kovohutnickou lokalitu Kovářka. V popředí prostor objektu s kúlovými jamkami, v pozadí vpravo struskové haldy. Na fotografii dole kúlová jamka č.4. Situace V/1982.

vrstvy uhlíků a čtyři kúlové jamky. Ve všech jamkách odkryty věnce kamenů, jež svíraly již vyhnilé kúly. Fragment kúlu nalezen pouze v jedné jámě uložen u autora/. Účel objeveného objektu není dosud jednoznačně rozpoznán /příště u tavicí písky, kovárny, milíře aj.???. Rovněž do obou struskových hromad kopáno několik nehlubokých sond, kromě rozličných forem strusky nalezově sterilní. Na podzim roku 1976 byl zaslán nákres a popis lokality s pozváním k výzkumu našemu přednímu odborníkovi dr.R.Pleinerovi,CSc. Jmenovaný bohužel dosud nemohl Kovářku vizitovat, poskytl však několik cenných konzultací. Vzorky uhlíků, dřeva a strusky byly odesíány do Ústavu pro jaderný výzkum v Reži u Prahy k provedení spektrální analýzy. Z jejich výsledků /1979/ dr. Pleiner usuzuje na kovohutnické strusky ze středověku, patrně z počátku či poloviny 13.století.

Od roku 1976 lokalitu průběžně cca 2x ročně kontrolujeme, zde

nedorchází k její devastaci. Na jaře roku 1981 zjištěno vykácení četných stromů kolem objektu i hald. Místo nebylo naštěstí poškozeno, byť došlo k poničení okolního terénu těžkými mechanismy pro lesní těžbu. V roce 1982 pořídil ing. Wieser komplexní fotodokumentaci lokality. Předběžný archeologický výzkum provedli pracovníci Karlovarského muzea v dubnu 1986. V objektu s kúlovými jamkami kopána krátká sonda, kromě velkého množství uhlíků bez nálezu. Lokalita na Kovářce si bezesporu zasluguje další všeobecný průzkum, který by byl přínosem pro studium starého hornictví a hutnictví v severní části Slavkovského lesa. Zelezné strusky na Kovářce jsou zařazeny mezi chráněné nemovité památky okresu Karlovy Vary pod rejstříkovým číslem 821, III.kategorie. Spektrální analýza nalezových vzorků lokality je uložena v dokumentaci památek v Karlovarském muzeu. O případných nových zjištěních ke kovohutnické památky na Kovářce budeme čtenáře Arniky informovat.

Práce na přípravě rekonstrukce vzácného klenákového mostku přes Mnichovský potok. Práce probíhaly ve dnech 13.-15.června během terénního školení dobrovolného aktivity správy CHKO. Foto: Vydrová

Luisino údolí s
Velkou Deštnou
/1115 m.n.m./

náročovná ukolegn

CHKO ORLICKÉ HORY

Chráněná krajinná oblast Orlické hory byla vyhlášena v roce 1969. Zaujímá na ploše 200 km² pohraniční hřeben v severovýchodní části kraje Východočeského, jehož vrcholy kromě dvou nejvyšších /Vrchmezí - 1085 m.n.m., Velká Deštná - 1115 m.n.m./ nepřesahují nadmořskou výšku 1000 metrů. Orlické hory představují část ploché orlicko-kladské klenby, vyzvednuté tektonickými pohyby zemské kůry v tzv. saxonském vrásnění ve starších třetihorách. Horská část pohoří je budována krystalickými horninami, především rulami a pásmы svorů. V severní části pohoří vystupují fyllity s rozlehlými partiemi přeměných bazických vyvřelin, v jižní části horniny svrchní kříd, zejména opuky.

Orlické hory nevynikají mohutností pohoří a horských hřebenů nebo hlubokými údolími s divokou přírodou, ale působí celkově svou po-klidnou líbeznou krásou, která láká k turistice nebo k odpočinku ve svéží přírodě. Dnešní podoba Orlických hor je výsledkem mnohaletého působení lidské činnosti. V dávné minulosti bylo celé pohoří pokryto rozlehlými bukovými a jedlobukovými lesy. Ve středověku bylo však ve zdejších lesích intenzívнě těženo rozsáhlými holosečemi. Na odlesněných plochách probíhala intenzívní pastva, která nedovolovala obnovu lesa původními dřevinami,

takže docházelo k postupnému rozšíření smrkových monokultur. To se obrazilo nejen ve změnách tvárnosti krajiny, ale i ve změnách složení původní květeny a zvířeny. Nepatrné zbytky původní orlickohorské přírody zůstaly zachovány již jen ve státních přírodních rezervacích, z nichž k nejznámějším patří SPR Bukačka při Jiráskově horské stezce mezi Šerlichem a Vrchmezím. Patří mezi nejbohatší botanické a zoologické lokality v sudetských pohořích. Zahrnuje zbytky zakrslé horské pralesovité bučiny v nadmořské výšce 990-1020 m. Zvláště cennou lokalitou z hlediska botanického je zde luční enkláva, pro jejíž bohatství rostlinných druhů je SPR Bukačka nazývána "botanickou zahradou" Orlických hor. K dalším zdejším rezervacím patří další pralesovitá SPR Sedloňovský vrch, dále SPR Pod Vrchmezím, SPR Komáří vrch a SPR Černý důl, zahrnující přirozené lesní porosty Orlických hor. Nevelké vrcholové rašeliniště s rašeliništění květenou je chráněno formou chráněného naleziště s názvem U Kunštátské kaple. Kromě památkových objektů a lidových staveb se zde setkáváme též s řadou betonových bunkrů a pevností, které byly budovány v letech 1936-1938 jako pevnostní linie proti hrozícímu německému fašismu po celé délce hřebenového pásma Orlických hor.

Kromě budování vojenských opevně-

ní před začátkem druhé světové války civilizační tlak do Přírody Orlických hor v minulosti mnoho nezasáhl. Železniční trať se horské krajiny dotkla jen okrajově. Větší hospodářské podnikání zde neumožňovaly nepříznivé klimatické podmínky, takže ruční práce tu přežívala téměř do poloviny našeho století. To vše podmínilo zachování dnešní podoby Orlických hor. Dnes se na území CHKO rozvíjí lesní hospodářství, moderní zemědělská výroba a postupně též její rekreační, turistické a sportovní využívání. Pro svůj vodohospodářský význam byly Orlické hory nařízením vlády ČSR v roce 1978 vyhlášeny za chráněnou oblast přirozené akumulace vod.

Maloplošně chráněná území:

- 1/ SPR Pod Vrchmezím
- 2/ SPR Sedlčovský vrch
- 3/ SPR Bukačka
- 4/ CHPV Jelení lázeň
- 5/ CHPV Trčkov
- 6/ CHPV Velká louka
- 7/ CHPV Hranická louka
- 8/ CHKV Láčkovská louka
- 9/ CHPV Bedřichovka
- 10/ CHN U Kunštátské kaple
- 11/ SPR Komáří vrch
- 12/ SPR Černý důl

Naučné stezky: NS Okolím Deštného, NS Zemská brána.

Adresa správy CHKO Orlické hory:
Zámek, 516 01 Rychnov nad Kněžnou

CHPV Jelení lázeň

Ukázka lidové architektury

Areál zimních sportů pod Zakletým v Říčkách

Zprávy správy

zanesenou jímkou, nebo bažinu s nepravidelnými výrony plynu, pokrytou železitými usazeninami. Řada minerálek tak tiše čeká v ústraní na okamžik, kdy opět budou moci sloužit člověku jako zdroj osvěžení. Neutěšený stav vedl správu CHKO L k vyhlášení dlouhodobé akce s názvem "Otevíráni minerálních pramenů".

Prvním úspěšným počinem byla úprava Srnčího pramene ležícího poblíž chráněného přírodního vývěru Alej Svobody. Dalším příspěvkem je zastřešení a úprava minerálního pramene Čiperka, významného turistického cíle v údolí Buchtálu /fotografie Harvánka dole/.

V současné době probíhá odkrývání nově objeveného vývěru u Lázní Kynžvart. Pramen byl naposledy popisován A. Dietlem v roce 1942. Děkujeme dobrovolným spolupracovníkům P. Boušovi, F. Barochovi, J. Bytelovi, J. Čapkoví a Z. Foltovi, kteří vydatně přispěli k realizaci tohoto úkolu.

Na dubnové schůzce se dobrovolnému aktivity představil ing. Dětmar Jäger s vysoce hodnotnou

Společně se spolupracujícími ZO ČSOP byl uspořádán již třetí z řady úspěšných tématických zájezdů. Trasa autobusu směřovala 17. května pro změnu za hranice CHKO. Cílem byly přírodní a kulturní zajímavosti okresu Cheb. K jednotlivým maloplošně chráněným územím /SOOS, Bublák, Amerika, Goethovi skalky, Komorní Hůrka/ a k vybraným kulturním památkám zavedli účastníky vzorní odborní průvodci ing. Hana Henyšová, RNDr. Jaroslav Boček a ing. Stanislav Wieser.

M i n e r á l n í p r a m e n y - neocenitelné dary přírody, kterých skrývá Slavkovský les na desítky. Začneme-li však blíže poznávat prameny s malou vydatností, dostaví se mnohdy rozpak. Na místech dříve vyhledávaných vývěrů nalezneme zpravidla

Nově upravený vývěr minerálního pramene Čiperka

RNDr.J.Sofroň při terénním školení v Mnichově /foto Vydrová/

přednáškou na téma "Naše chráněná fauna a její ochrana". Podnětným příspěvkem byl vstup ing. Stanisla-va Wiesera věnovaný nově založené botanické sekci, pracující při aktivitě dobrovolných spolupracovní-ků správy CHKO SL. Dalším bodem bylo vystoupení vedoucího správy ing. Jana Schlossara, který účastníky seznámil s obsahem a význa-mem Oborového dokumentu, jednoho z významných úkolů správy v lon-ském roce.

V rámci pravidelných terénních školení se naši strážci a čeka-tele opět sešli s ing. D. Jägerem 26.dubna u vodních nádrží Te-pelska. Lektor zde zájemcům předá-val své dlouholeté a bohaté ornito-logické zkušenosti. Program dne zpřestřílila historická poznávací část pod vedením ing. R. Švandrlí-ka, zavádějící účastníky setkání do nejstarších sídelních míst již-ní části CHKO.

Také v letošním roce probíhal ve vybraných porostech sběr roubů náhorního ekotypu boro-vice lesní. Cenný materiál byl získáván pomocí horolezecké tech-niky ve vrcholových partiích stro-mů z výšek přesahujících dvacet metrů. Sběračská skupina pod vede-ním pracovníka správy CHKO SL V. Procházky tak odpracovala v měsí-ci dubnu a květnu 200 hodin na

záchranu původního genofondu Slavkovského lesa. /Horáček/

V Mnichově u Mariánských Láz-ní se ve dnech 13.-15.června sešli dobrovolní spolupracov-níci správy CHKO SL. Čekalo je závěrečné školící soustředění před hlavní návštěvní sezónou. Hlavním úkolem jinak nabitého programu byla otázka botanického mapování. S celou problematikou důvěrně sez-námi aktivní lektori prom. biol. S. Nesvadbová, RNDr. J. Sofron, M. Vondráček a ing. S. Eieser. Vynika-jící byla názorná ukázka základní botanické práce v terénu při celo-denní vycházce do centrální části CHKO. V programové náplni nechybě-lo ani poznávání neobvyklé histo-rie navštíveného území v doprovodu zasvěcených znalců V. Škacha a ing. R. Švandrlíka. Do přednáškových večerů mile přispěli i strážci L. a P. Boušovi s diapásmem z cesty po jižní Skandinávii. Závěrečný den se všichni plně věnovali úpra-vě cenného klenákového mostku přes Mnichovský potok a úpravě Siardova pramene. Toto setkání bylo jedineč-ným přínosem k rozšíření odborných znalostí, ale i neformálním upevně-ním naší velké ochranářské rodiny. Přáním organizátorů je z podobných akcí vytvořit každoroční tradici. /Horáček/

Statek s bránou a branou uzavírající dvůr. Stít s některými prvky "chebského typu". Hrázdění patra čistě tekonické. STANOVICE.

Fotografie v tomto čísle Arniky ukazují některé typické venkovské domy naší oblasti. Tyto bohatě hrázděné štíty zemědělských usedlostí jsou již po několik století ozdobou krajiny západního pohraničí. Stavby, které se nám zachovaly, dodnes svědčí o kombinaci stavebních technik jejichž kořeny sahají jak do vysokých jehličnatých lesů severní Evropy v hlubokém středověku, tak do stavební tradice původního slovanského obyvatelstva.

HRÁZDĚNÝ LIDOVÝ DŮM ve Slavkovském lese

text ing.arch. Luděk Vystyd

foto ing. Stanislav Wieser

Dříve, než budeme mluvit o specificky lidovém domu v naší oblasti, je nutné se seznámit s vývojem dřevěných a hrázděných staveb a s jejich hlavními konstrukčními prvky. Mezi první stavby řadíme domy k o l o v ē. Jejich obvodové stěny tvořily kůly zatlučené do země těsně vedle sebe. Další technikou bylo pokládání trámu vodorovně na sebe. V nárožích byly kopce trámu zasunuty mezi kůly, které byly zatlučeny do země. Provázaním takto položených trámu v nárožích tak vznikly stavby ro u b e n ē. Vzájemné propojení svislých, vodorovných a šikmých trámu tvoří skeletový

systém h r á z d ě n é stavby. Nosnou kostrou jsou dřevěné trámy. V mísť dostupné materiály vyplňují zbylou plochu stěn. Spodnímu vodorovnému trámu říkáme práh. Do něho jsou začepovány svislé sloupky, které na hře nešou vodorovnou ližinu. Proti bočnímu sklopení zajišťují takto vytvořený rám šikmé vzpěry /zápory/. Celá konstrukce je doplněna vodorovně do stěny vsazenými paždíky /rozpěry/. Ty mnohdy tvoří nadpraží a poprsníky oken. Ližina nese stropní nebo vazné trámy.

Rozšířením roubeného a hrázděného lidového domu na území našeho státu, jejich typologií a vzájemnými vztahy, se zabývalo již mnoho národopisných i uměleckohistorických vědeckých prací stručnou bibliografií prací dotýkající se naší oblasti uvádím na konci článku/. Pouze stručný přehled závěrů tohoto bádání by zbral celou tiskovou plochu Arniky. Pro nás je však podstatné, že naše území leží poblíž vzájemné hranice používání roubených a hrázděných stavebních technik. A právě vzájemné prorůstání těchto konstrukcí dalo vznik těkzvanému "chebskému domu", lidovému stavebnímu typu, který většina odborníků řadí mezi nejvyspělejší.

Již záběžný pohled na přiložené fotografie náhodně vybraných lidových staveb ukazuje, že na území Slavkovského lesa se nestavělo v minulosti vždy stejným způsobem. Velmi zhruba a pouze předběžně lze stanovit pět odlišných stavebních typů a podtypů. Je to v prvé řadě chebský dům, zasahující do Slavkovského lesa podél jeho celého západního úbočí /od Mar. Lázní až po Doubí/. Dále můžeme mluvit o domu v Sítinách a okolí. Třetím podtypem je dům v okruhu Ovesných Kladrub. Posledním, s bohatě hrázděnými stíty, je dům stanovický. Zvláště, územně ne zcela vyhraněnou skupinou, je patrový dům, kde hrázdění má pouze tektonickou funkci a štit je většinou bedněný prkny.

Nosným typem je "Chebský dům", který výrazně ovlivnuje lidové stavitelství sousedních oblastí i mimo území ČSR. Jeho hlavními znaky jsou čtyřstranný dvůr, obestavěný obytným domem s chlévem, kolnou - sýpkou, stodolou a stájí. Je

postavený rozptýleně na vlastním láně. Konstruktivním znakem je použití roubené konstrukce pro stěny přízemí a polopatra domu. Roubený věnec se používal jak pro dům, tak při stavbě kolny - sýpk. Ležatá stolice krovu a bohaté hrázdění ve štitě je dalším znakem. Hrázděné konstrukce se používaly pouze pro stavby stodol. Přízemní stěny kolen a vrchní části stěn patra domu mají též tyto konstrukce nad srubovým věncem. Výrazným znakem jsou zkřížené pásky sloupu nesoucích roubený věnec a podlahu sýpk ve dvorním průčelí kolny. Z půdorysného hlediska jde o chlévní typ.

Hlubší rozbor dispozičních, konstrukčních a interiérových specifik, by si zasloužil samostatné pojednání. Rozsah tohoto informativního článku však neumožňuje tyto otázky dále rozebírat.

Výtvarně nejcennějším prvkem "Chebského domu" je štit. V něm ztrácí hrázdění svou původní tektonickou funkcí a stává se dekorativním prvkem. V příjemném kontrastu červeně až hnědě zbarvených dřev a bílých políček výpní, dokáže silně emocionálně působit na vnímavého pozorovatele.

Obytný dům v Dolních Lažanech s typickým roubeným věncem a vzácným obloučkovým síťováním výplní parapetu podkrovních oken.

Salajna č.p.16.
Dvorní průčelí
obytné budovy stat-
ku s ojedinělou
ukázkou roubeného
přízemí ve stájové
části domu.

Vnějším rámováním štítu krovkami, posazenými na pozdní roubený věnec vysoké sedlové střechy, je vymezena základní plocha. Ta je dělena vodorovně, rozpěrným trámem ležaté stolice ve výšce stropu podkoví a hambálkem vymezujícím vrcholový trojúhelník. Ten je členěn zkříženými trámy rovnoběžnými s krovkami. Trojúhelníková pole vymezaná krovkami a slouipy oken jsou dělena několika paždíky, které zhruba kolmo ke krovním kříži rovnoběžně vedené zpěry. Vnitřní pole a parapety oken jsou zdobeny ondřejskými kříži a jejich kombinacemi s naroх postavenými čtverci nebo kosočtverci. Tenhle způsob se v pozdějších letech zahušťoval natolik, že vzniklo síťování, ve kterém tvoří bílé výplně pouze malé čtverečky. Ojedněle se v menších výplních objevují obloučková dřeva, křížující v rozích trámu ondřejské kříže v základním dělení plochy. U patrových staveb tyto dekorativní výplně přecházejí i do středních polí hrázdění patra pod štítem - v některých případech i do krajových polí štítové stěny i stěny

dvorního průčelí. Podobné motivy se objevují i v zábradlí pavlačí obytných domů a kolen. Dochované stavby i archivní fotografie a kresby dokazují, že každý štít byl řešen poněkud jinak a žádný se neopakuje. Dalším výrazným znakem tohoto statku je vzájemná harmonie postavení štítů domu a kolny, které spolu těsně sousedí v půdorysně na sebe kolmé pozici.

V domech sítinského okruhu, kterých se zachovalo již velice málo, můžeme pozorovat dvě základní vývojová období. Do této oblasti pronikl ve větším rozsahu chebský typ přízemního domu s roubeným věncem a některými dalšími znaky. Základní deformaci pravouhlého dvorce však vyvolalo původní okrouhlé uspořádání většiny vesnických půdorysů. Stavělo se na nepravidelných parcelách v těsné návaznosti jednoho statku na druhý kolem okrouhlé návsi. Použitá roubených věnců jsou patrný na domech v Babicích, Číhané a jinde dodnes. Při patrové nástavbě však bylo již od roubeného věnce upuštěno.

Nárožní část dvorce č.p.8 v Doubravě.
Ukázka vzájemné položky hrázděných štítů obytné budovy a kolny. - sýpky. Do- datečně vyzděné přízemí zakrývá roubený věnec.

Zůstáva však ozdobné hrázdění štitů i když poněkud řidší než na chebsku. Také šikmé vzpěry krajových trojúhelníkových polí nejsou rovnoběžné, ale mírně se rozevírají. Oblíbeným dekorem čtvercových výplní je kombinace kříže se sloupkem, což dalo vzniknout šesticípým hvězdám a křížování rohů výplní tak, že zůstává volná osmiboká plocha výplně. Povětrnostní podmínky okolí Sítin nepřály na údržbu náročné a bočním větrům špatně odolávající hrázděné konstrukci a tak mnoho štitů bylo obloženo prkny nebo šablonami.

Dům z okolí Ovesných Kladrub má mnoho podobných znaků z chebským i sítinským domem. Většinou je však vrchní trojúhelník štitu již obkládán dřevem a ve výplních se objevuje kruhový ornament doplněný hvězdami. Také vedení šikmých vzpěr v okrajových polích štitu je někdy souběžné s krokveřmi, jindy vytváří ondřejské kříže na výšku celého podlaží. Také půdorysy statků vykazují určité nové znaky. Na toto území pronikaly vlivy již z českých vesnic na jihu a východě.

Stanovický dům má nejprostší ornamentiku štitu. Paždíky a vzpěry jsou řidší. Oblíbeným motivem parapetních výplní je osmicepá hvězda... Vzpěry často vytvářejí šikmě položené písmeno Y. Většina autorů zařazuje hrázděný dům na karlovarsku do oblasti podkrkonošského lidového domu. Tam tedy ná-

leží i náš poslední příklad - hrázděný dům bez ozdobného štitu. Krásným příkladem je dům v Cihelnách, uveřejněný v Arnice č. 11/85. Bylo by jistě zasluzné zaevidovat všechny tyto domy na území chráněné krajinné oblasti a zjistit jejich ochranu.

Závěrem si připomeňme, že hrázděný dům není jediným typem lidové architektury na území CHKO. Historické, přírodní i hospodářské podmínky vytvořily předpoklady ke vzniku většího množství různých typů a podtypů, které sjednocovalo pouze několik výrazných znaků. Každý dům byl jiný, ale všechny byly přesto stejné. Sdruženy do vesnic dokázaly vytvořit vyrovnaný celek s okolní krajinou. O to zodpovědnější je oprava starých lidových domů a doplnění půdorysu vesnic novou zástavbou. - aby každý nový dům nebyl stejný, ale přesto... Výběr stavebních vzorů musí být proto dostatečně bohatý a zohledněný lokalitou stavby. Nová zástavba je však nutná, aby obraz chráněné krajiny - krajiny několik století obydlené - nestal se obrazem krajiny bez lidí.

LITERATURA: V. Mencl - Lidová architektura v Československu.

J. Vařeka, J. Schejbal: Hrázděný dům v Čechách /Český lid, roč. 63
1976, str. 4/

J. Vařeka, V. Pražák - Chebský statek /Český lid, roč. 58/71, str. 90 a 265/.

NOVÉ STANOVICE - Selský dům. Hrázdění bez zdobivých prvků. Štit obehán prkny.

